

Digitale nomader og spørgsmål til teknikken

*En fænomenologisk og hermeneutisk
undersøgelse af teknologi og arbejdskultur*

Anton Hankel Danshøjgaard

Studienummer: 20166033

Antal anslag: 164,567

Vejleder: Kresten Lundsgaard-Leth

Afleveringsdato: d.07-06-2021

Opgaven er ikke fortrolig

Abstract

This master thesis will inquire about the relationship between being-in-the-world (Dasein) and technology from a Heideggerian perspective. The main subject is a digital communication and its effect on being-in-the-world and the workplace, from a phenomenological hermeneutic approach.

The main theorist is Martin Heidegger (1889-1976) and his most notable work within philosophy of technology "*The Question Concerning Technology*" (*Die Frage nach der Technik*) (1953). In the essay, Heidegger argues that the essence of technology is not a technicality, but a form of truth. This form of truth and its effect on being-in-the-world is what Richard Polt calls 'Cyberbeing' as described in his article "*A Heideggerian Critique of Cyberbeing*" (2014). Polt argues that the term 'Cyberbeing' is the outcome of the essence of technology, in which it defines the world and the individuals through a technical lens. Furthermore, Polt connects Cyberbeing and inauthenticity, which Heidegger in "*Time and Being*" (1927) calls broadly a mode of being, in which an individual seeks to escape an authentic mode of being and finds comfort in modalities as curiosity, ambiguity, and idle talk.

Polt argues, that the connection between Cyberbeing and inauthenticity, is caused by the modern use of digital devices in every scenario. Polt and Heidegger's arguments will be put to the test, in an analysis of the 'digital nomads' of Oman from the study "*Information context and socio-technical practice of digital nomads*" (2019). The study will be analyzed with a Heideggerian model where being-in-the-world is split up into the environment (Umwelt), 'with-world' (Mitwelt), and 'self-world' (Selbstwelt), in order to analyze the phenomenon of ambiguity in the work culture of the digital nomads.

The main argument of the thesis is that technology in Cyberbeing fundamentally changes our understanding of being-in-the-world. This change can be found in how technology ultimately erases the conceptual and the physical separation between a physical workplace and the individual. The erasure of the conceptual and physical separation between the workplace and the individual makes the phenomenon as a whole ambiguous. Therefore more fundamental questions

arise within the phenomenon of ambiguity such as: what is the difference between working from home and from the workplace when technology erases the difference *technically*?

The thesis concludes, that a balance between a technological pragmatic perspective and Heideggerian phenomenological perspective of ‘working’ will provide a more authentic relationship to balance out the technologically dominated way of understanding phenomena within Cyberbeing.

Indhold

Indledning	6
Præcisering af emne, case og tilgang - et studie af teknikken og tilstedeværelsen	8
Problemformuleringen - en anvendt filosofisk undersøgelse	9
Undersøgelsens metodologi	10
Den eksistentielle fænomenologiske og hermeneutiske metode	10
Teori	12
Del 1: Indledende teori - Heidegger overordnet	12
De tre væren i verden modi	12
Sein und Zeit - en undersøgelse af værensspørgsmålet	16
Overgangen fra Sein und Zeit til Die Frage nach der Technik	19
Spørgsmål til teknikken - teknikkens væsen og still-adset	20
Den tidlige og sene Heidegger - kontinuitet eller forfatter skifte?	23
Del 1.1: Teoretisk gennemgang af Heideggers terminologi	25
Fra Sein und Zeit til Die Frage nach der Technik	25
Omhu, varetagelsen og omsorgen	25
Tidslighed og historicitet	27
Das Man	29
Fra Sein und Zeit til spørgsmål om teknikken	32
Still-adset & Teknologien som en sandhed	32
Del 1.2: Polt og Cyberbeing	35
Teknologiseringen af Dasein	35
Del 1.3: Don Ihde - teknikfilosofi fra et postfænomenologisk og pragmatisk perspektiv	39
Analyse	44
Del 2): Væren-i-verden og digitale nomader	44
Analyse: del 2.1	47
Teknologiens påvirkning og Gelassenheit	47
De tre væren-i-verden modi og tvetydighed i Oman	49
Heidegger som essentialist	52
Analyse: del 2.2	55
“Re-ontologizing the world” - væren-i-verden i digital nomadisme	55
En arbejdende og tidsløs tilstedeværelse	56
Når teknologien overvinder distance	60

Pragmatiske løsninger og Cyberbeing	63
Ugentlige tilstedeværelse og digitalisering	69
Afrunding af analyse	75
Diskussion	77
Del 3: Adskillelse eller forening	77
Del 3.1: Væren-i-verden modellen på kanten	78
Del 3.2: Innovativ pragmatisme og teknologiske frihed	83
Afrunding af diskussion	87
Del 4: Konklusion	88
Litteraturliste	91

Indledning

Ifølge Richard Polt (1964-), professor i filosofi for Xavier University i Cincinnati, er vi afhængige af digitale enheder og informationsteknologi (Polt, 2014, s.189). Denne afhængighed ses alle steder, fra arbejdet, hjemmet, offentligheden, interpersonelle forhold og mange flere steder. Dog sætter det spørgsmålstegn ved hvordan diverse erfaringer, blev gjort *uden* at være afhængige af teknologien førhen.

En forfatter, som havde et nogenlunde originalt perspektiv på hvordan teknologien ændrer virkeligheden og fænomenerne deraf, er Polt i hans artikel *A Heideggerian Critique of Cyberbeing* (2014). I denne artikel, gives der en 'heideggersk' kritik af hvad Polt kalder 'Cyberbeing', som er det verdenssyn som tilstedeværelsen forholder sig til, i en digitalt domineret verden.

Det er én ting, at undersøge hvad diverse teknologiske hjælpemidler vil koste og hvordan de teknisk set skal inkorporeres i organisationen. Men de mere filosofiske spørgsmål som: *hvad* gør teknokaliseringen af kommunikation ved arbejds erfaringen? *Hvad* er forskellen på hjemmet og arbejdspladsen, når de nye vilkår kræver at den adskillelse bør genovervejes? Disse spørgsmål kan virke fjerne og abstrakte for nogen, men jeg vil argumentere for, at når der sker så store konceptuelle forandringer, så ændrer det måden folk agerer på, i og med verden omkring dem. Hvordan teknologien ændrer virkeligheden og menneskene i den, er ikke en nyt emne inden for filosofien. Men det er i den grad relevant, i lyset af de omvæltninger, som organisationer går igennem og har været igennem i 2020 og 2021.

Udover Polts heideggerske kritik af Cyberbeing, er der en case som anvendes for at undersøge antagelser og teorien fra blandt andet Polts artikel. Casen stammer fra artiklen "*Information context and socio-technical practice of digital nomads*" af Nehad Ali Al-Hadi & Ali Saif Al-Aufi (2019) og den omhandler 'digitale nomader'.

Den giver indblik i en mulig fremtidig arbejdsform, hvor mange af de forståelser, som en traditionel arbejdsplads har, ikke er til stede på samme måde.

For at undersøge de digitale nomaders teknologiske arbejdskultur, vil Heideggers model med Umwelt, Mitwelt og Selbstwelt blive brugt.

Så med Martin Heidegger (1889-1976) som hovedteoretiker og Polt som en moderne Heidegger-fortolker, så vil 'Cyberbeing' blive udforsket og de digitale nomader kan være belysende for denne undersøgelse.

Præcisering af emne, case og tilgang - et studie af teknikken og tilstedeværelsen

Dette speciale undersøger tilstedeværelsens forhold til teknologien ud fra et hovedsageligt heideggersk perspektiv. Emnet er teknikfilosofi med fokus på kommunikation og dens påvirkning af tilstedeværelsen. Hovedteoretikeren er Martin Heidegger (1889-1976) fra hans værk *Die Frage nach der Technik* (1954). Udover Heidegger vil Heidegger-fortolker Richard Polt (1964-) og hans værk *A Heideggerian Critique of Cyberbeing* (2014) også blive anvendt. Polt præsenterer en heideggersk kritik af Cyberbeing, som ifølge ham er tilstedeværelsens ugentlige forhold med teknologien. Polts undersøgelser og udlægning af problemet med Cyberbeing vil blive anvendt i studiet af Nehad Ali Al-Hadi & Ali Saif Al-Aufi. I dette studie undersøges en arbejdskultur, hvor deltagerne i undersøgelsen kaldes 'digitale nomader'. Disse digitale nomader er en del af en unik arbejdskultur, som er gjort mulig ved hjælp af den moderne teknologi.

Casen i dette speciale er om de digitale nomader, som bliver præsenteret af Nehad Ali Al-Hadi & Ali Saif Al-Aufi i "*Information context and socio-technical practice of digital nomads*" (2019). Studiet beskriver de digitale nomaders arbejdskultur og hvilke gevinster samt faldgruber, de oplever i den kultur. Casen bliver undersøgt parallelt med Polt og Heideggers teori, med et modperspektiv fra Don Ihde (1934-), for balancere undersøgelsen.

Den teoretiske struktur af undersøgelsen er opbygget således:

Polt anvender flere steder fra Heideggers forfatterskab, derfor introduceres hovedsageligt *Sein und Zeit* (1927) og *Die Frage nach der Technik*. Når Heideggers teknikfilosofi undersøges, bruges *Die Frage nach der Technik* primært. Men da Polts begreb om Cyberbeing er bygget op omkring Das Man-begrebet fra SZ, så er introduktionen af dele fra *Sein und Zeit*, en nødvendighed. For at analysen og senere diskussionen skal være balanceret, introduceres også Don Ihdes modperspektiver og kritik af Heideggers teknikfilosofi. Der vil løbende blive ført en teordiskussion, hvor diverse teoretikers argumenter vil blive kritiseret.

Udover Polt, Heidegger og Ihdes teorier, anvendes Heideggers tre væren-i-verden modi, som en analysemodel, for at berige undersøgelsen, som slutteligt skal kunne besvare problemformuleringen.

Problemformuleringen - en anvendt filosofisk undersøgelse

Udgangspunkt i dette speciale er en undren over fænomenet 'Cyberbeing' og hvordan det kan give indsigt i teknologiens påvirkning af tilstedeværelsen, i en moderne teknologisk-præget arbejdskultur. Det grundlæggende sigte er derfor, en søgen efter mere forståelse. En anvendt filosofisk undersøgelse, kan berige undersøgelsen af sådan et felt, ved at formidle filosofens undren til de organisationer som det vedrører (Paulsen & Ziethen, 2017).

Undersøgelsens udgangspunkt er ganske bredt og for at begrænse det til et håndterbart problem, formuleres problemformuleringen således:

Baseret på et teknikfilosofisk perspektiv - Kollapser Umwelt, Mitwelt & Selbstwelt så i en digital nomadisk arbejdskultur? - En analyse af Heideggers teknikfilosofi ift. kommunikation og dens påvirkning af væren-i-verden i arbejdskulturen i Oman

Undersøgelsens metodologi

Dette speciale anvender et kritisk og refleksivt perspektiv på Heideggers teknikfilosofi, med fokus på hans 'sene' periode. Specialet vil også bruge teori fra andre perioder, men det gøres for at kunne forstå brugen af Heideggers begreber. Dette vil blive belyst i en kort gennemgang af dele af hans forfatterskab.

Brugen af Heideggers teori er fra følgende værker: *Die Grundprobleme der Phänomenologie* (1927) (GA), *Sein und Zeit* (SZ), *Die Frage nach der Technik* (DFNDT), *Zollikon Seminars* (1987) (ZS) og *Gelassenheit* (1959) (DT). Det hovedsagelige fokus vil være på hans arbejde og udredning af teknologien i *Die Frage nach der Technik*, suppleret med udsagn og referencer til hans andre værker. Den primære analysemodel er opdelingen af væren-i-verden *Umwelt*, *Mitwelt* og *Selbstwelt* fra *Die Grundprobleme der Phänomenologie*.

Specialets problemformulering og undersøgelsen som følger, bliver udarbejdet metodisk fra et fænomenologisk perspektiv, med en løbende hermeneutisk fortolkning. Undersøgelsen af casen og teorien som anvendes, bliver kontinuerligt fortolket og analyseret. Der vurderes nye forståelser mht. den forudgående forståelse af litteraturen og casen, på baggrund af den meningshorisont, som tager udgangspunkt i undersøgelsens afsæt. De nye forståelser bliver undersøgt nærmere og fortolket videre på. Derved opnås en hermeneutisk cirkel i undersøgelsen fra del til helhed. Der undersøges fænomener ud fra 'væren-i-verden', både som ét samlet fænomen og et tre-delt fænomen, om hvad teknologi bibringer og implikationer i den forståelse (Kafle, 2013, s.181-200, Friesen et al, 2012, s.5, Smith et al, 2009, s.2-3).

Den eksistentielle fænomenologiske og hermeneutiske metode

Den grundlæggende antagelse i fænomenologien som en filosofisk bevægelse er:

“at vi som mennesker ikke står uden for verden og betragter den, men vi altid er en del af verden, og det betyder, at bevidstheden altid er primært knyttet til den konkrete kropslige eksistens (livsverdenen) og først sekundært til den abstrakte videnskabelige forståelse af verden” (Nielsen & Tanggaard, 2018, s.287).

Med det udtrykkes der en generel kritik af objektivistiske tilgange, til undersøgelse af menneskelige fænomener. Derudover er mennesket en del af verden og ikke tilbagetrukkede observanter. En grundlæggende pointe er, at adskillelsen af fænomenernes sted og menneskets erfaring - ikke kan lade sig gøre.

Ifølge Heidegger skal tilstedeværelseanalysen undersøges fænomenologisk (Heidegger, 2017, §7). Det skal den, da Heideggers undersøgelse gøres ud fra den fænomenologiske hovedantagelse om 'væren-i-verden' og derudover, at et hvilket som helst andet perspektiv, mht. undersøgelse af fænomenerne, ville ramme ved siden af den konkrete menneskelige erfaring. Her gøres et spring fra fænomenologi til hermeneutik, som yderligere præciserer undersøgelsens metode. Fænomenologien er 'kun' mulig som hermeneutik, da fænomenerne som undersøges, gøres ud fra perspektivet af tilstedeværelsen. Og tilstedeværelsen er en 'fortsat fortolkning' som ofte bliver beskrevet som en cirkel, som betegner hvordan tilstedeværelsen tolkes ud fra den kultur, tid, sted etc. som er vilkåret for den enkelte. Forståelsen af en given situation skal forstås ud fra den meningshorisont, som en situation befinder sig indenfor (Nielsen & Tanggaard, 2018, s.288). Det er med denne metode, at Heideggers værker bliver bearbejdet i dette speciale.

Teori

Del 1: Indledende teori - Heidegger overordnet

De tre væren i verden modi

Ved forelæsningen i sommersemesteret 1919 introducerer Heidegger *væren-i-verden modellen* for at skabe rammen for 'den faktiske erfaring', i hvad der senere bliver kaldt *væren-i-verden* eller *in-der-welt-sein*¹ (Nicolaisen, 2007, s.102). For at erfaringen i *væren-i-verden* kan beskrives, skal der redegøres for selve den verden, hvori erfaringen opleves. Heidegger kommer frem til, at den 'faktiske livserfaring' ikke kan adskilles med den sammenhæng og verden som den opleves i. Det som erfares og aktiviteten hvor erfaringen sker, samles i ét begreb, som er 'den faktiske livserfaring' (ibid.). Den fusion som begrebet består af, bliver et element som vil igangsætte en række ændringer i Heideggers forsøg på at skabe en fænomenologisk forståelse af mennesket og verden, som der tages udgangspunkt i.

Den faktiske livserfaring sker i en meningsfuld helhed, som er udspændt mellem tre modi som Heidegger døber *Umwelt*, *Mitwelt* og *Selbstwelt* (ibid.). Denne konceptualisering af menneskets erfaring og helheden den indgår i, er grundlaget for at forstå det verdenssyn, som Heidegger præsenterer. Dette skaber også fundamentet for hans filosofi i den periode. Men hvorfor gik Heidegger væk fra brugen af især *Mitwelt* og generelt opdelingen af verden? For at finde ud af det, vil der blive redegjort for selve modellen.

Umwelt er den omverden, som man handler ud fra. *Mitwelt* er den fælles del af omverden, som man deler med andre mennesker. Og *Selbstwelt* er verden på et privat niveau (ibid.).

Nogle indvendinger og problemer, ved brugen af disse begreber er tydelige. Først og fremmest kan der stilles et generelt spørgsmål ift. Heideggers understregning af helheden og de tre *væren-i-verden* modi. Hvis det er en uadskillelig helhed, hvorfor så opdele det?

¹ Tilstedeværelsens væremåde, som en del af verden. Se også Heidegger, 2017, s.76

Det er klart, at Heidegger understreger denne helhed, men det antages her, at selvom han viser en sammenhængende tilstedeværelse, kan en opdeling stadig bruges som analyseredskab - også uden at give afkald på det, som ligger bag opdelingen af væren-i-verden. Selvom disse verdener er opdelt, så hænger de stadig sammen under Dasein-begrebet, da *tilstedeværelsen* (Dasein) er udspændt mellem disse verdener. I *Sein und Zeit* kan tilstedeværelsen kun eksistere som væren-i-verden, når Heidegger bevæger sig væk fra opdelingen (Heidegger, 2017, s.31). Dette fører tilbage til den grundlæggende fænomenologiske tilgang, hvor vi *er* en del af verden og en abstrakt forståelse hvor verden og tilstedeværelsen ikke kan adskilles.

Knudsen indvender, at Heidegger gik væk fra at bruge *Mitwelt* og i stedet brugte *Mitsein* da:

- 1) Det løste det metodiske problem med at behandle det sociale og verden omkring og ikke *kun* verden.
- 2) Distinktionen gør hans pointer om en dynamisk ontologi stærkere, da den oprindelige model ikke tog det interpersonelle/intersubjektive med i beregningen (Knudsen, 2019, s.724-725).

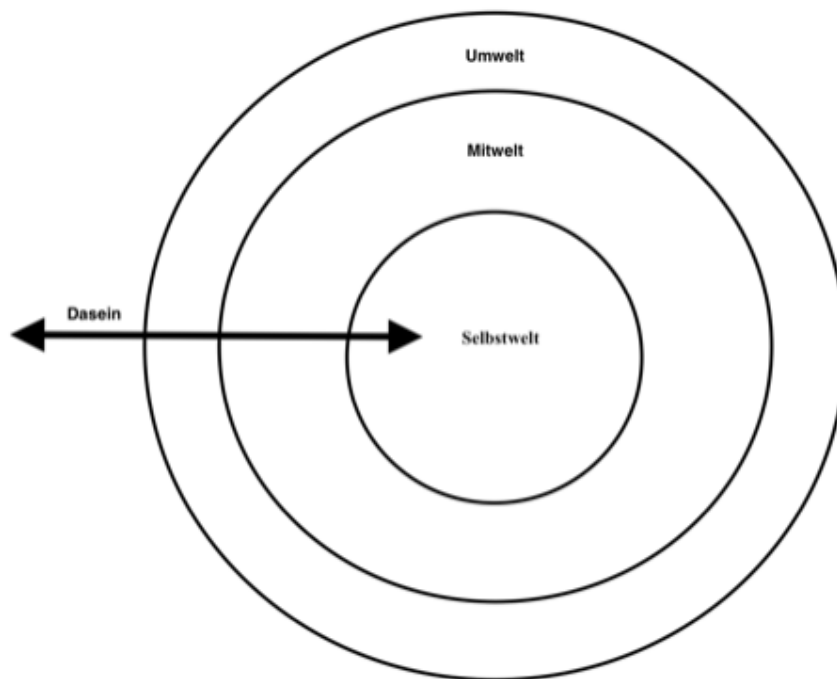
Omverdenen som præsenteret i *Umwelt* og *Mitwelt* giver indsigt i det sammenspil, som mennesker har med miljøet. Det miljø, f.eks. en hammer i en værktøjskasse, er kun opdelt i den forstand at den ikke er fysisk ét med personen som vil bruge det. Men for at forstå dens plads og den meningsfulde helhed, som den indgår i, kan den ikke forstås uden samspillet med personen. Man kan sige at den distinktion som opstilles i de to verdener, forsvinder når en handling igangsættes (ibid.).

Den samme adskillelse forsvinder også med *Selbstwelt*, når et socialt element introduceres. Adskillelsen mellem omverden og selvverden er til stede, hvis den opstilling mellem fysiske steder forstås hvert for sig. Men når en social interaktion igangsættes i helheden, så bliver de verdener uadskillelige. F.eks. kan en persons oplevelse af en bøn i kirken ikke opstilles i to verdener, da selve kirken (miljøet/omverden) og bønnen som aktivitet (det private/selvverden) er *en* erfaring.

Knudsen giver en ledetråd til at vedligeholde modellen trods dens problemer, ved at understrege at Heidegger tager det relationelle element mellem verdenerne som et vilkår. Modellen vil belyse *hvordan* selve fænomenet opleves og hvilke verdener som er i sammenspil og ikke nødvendigvis det *som* opleves (ibid., s.726).

I dette speciale vil opdelingen blive brugt som en del af analysen ift. Heideggers teknikfilosofi og især den moderne brug af teknologi, som vist i *“Information context and socio-technical practice of digital nomads”* af Nehad Ali Al-Hadi & Ali Saif Al-Aufi (2019). Men før det kan gøres, skal brugen af Umwelt, Mitwelt og Selbstwelt ift. tilstedeværelsen og resten af Heideggers teknikfilosofi, tydeliggøres og opsættes strukturelt.

En simpel model, som viser denne fortolkning af de tre modi, kunne se således ud:

Væren-i-verden modellen

I resten af specialet, vil de tre væren-i-verden modi blive brugt som et analyseredskab, til at forstå den helhed som Heidegger præsenterer og hvorvidt Polts antagelser omkring 'digitaliseringen af tilstedeværelsen' bedre kan forstås ved at analysere *still-ads*-begrebet og hvordan det interagerer mellem disse verdener.

I næste afsnit, vil der blive redegjort for Heideggers hovedværk *Sein und Zeit*. Først vil den overordnede teori blive introduceret. I den redegørelse, vil anvendelsen af *Sein und Zeit* blive klargjort, for at begrænse anvendelsen af teorien derfra ift. specialets overordnede spørgsmål om samspillet med teknologien og tilstedeværelsen.

Sein und Zeit - en undersøgelse af værensspørgsmålet

Heideggers vigtigste emne var at undersøge "værensspørgsmålet". Hele hans filosofi omhandler spørgsmålet og alt der devierer fra det, er blot hjælpemidler til at forstå problemet (Nicolaisen, 2007. s.152).

Heidegger understreger, at vi "*[...] på forhånd allerede [bevæger] os inden for en forståelse af væren [...] denne gennemsnitlige og vage forståelse af væren er et faktum*" (Heidegger, 2017, §2).

Den for-forståelse af væren, Heidegger påpeger, er altså afgørende i undersøgelsen af spørgsmålet. Den almene forståelse af væren er, at væren er et værende - men det er forkert, da det værendes væren ikke selv er et værende (ibid.). Heidegger vil senere hen kalde denne distinktion, den 'ontologiske differens' (Nicolaisen, 2007, s.219). Værensspørgsmålet må forstås, ift. et særligt værende (i dette tilfælde, mennesket) (Heidegger, 2017, §2). For at kunne forstå værensspørgsmålet, må det understreges, at væren ikke kan forstås som 'et noget'. Mennesket har mulighed for at 'forstå' det, ved den måde vi er i verden på (ibid. s.125). Dette går tilbage til hvordan man fænomenologisk ikke kan forstå erfaringen, som en abstrakt verdensfjern forståelse. Denne forståelse kan kun opnås gennem forståelse af vores egen væren-i-verden (ibid.).

For Heidegger er værensspørgsmålet både et konkret og principielt spørgsmål. Væren er "noget værendes væren" og diverse videnskaber undersøger det inden for diverse parametre (matematik, biologi, etc.). Disse videnskaber kan komme i krise og må derfor revidere deres grundbegreber (ligesom Heidegger mener, at spørgsmålet om væren må). Derfor opstiller Heidegger en forudsætning om, at ligesom diverse videnskaber reviderer deres begreber hvis de ikke fungerer mht. et spørgsmål, så må filosofien gøre det samme ift. Værensspørgsmålet. Dog må det bemærkes, at filosofi alligevel forbliver noget andet end alle de øvrige videnskaber, som altid må hvile på en given "regionalontologi" og aldrig kan gennemføre en reel "fundamentalontologi". Dog vil Heidegger gøre et forsøg på at skabe sådan en såkaldt fundamentalontologi.

Da forståelsen af væren, kun kan opnås gennem en forståelse af ens egen væren-i-verden, så undersøges værensspørgsmålet i SZ, i forhold til tilstedeværelsen.

Heidegger skærper derfor sin undersøgelse ved at understrege, at analysen i SZ skal beskrive mulighedsbetingelserne *for* tilstedeværelsen og ikke *selve* tilstedeværelsen. Det som menes er, at han arbejder på et 'ontisk plan' (Nicolaisen, 2007, s.140).

Det ontologiske ift. væren er 'at- og hvordan-hed', hvor ontisk ift. væren er 'hvad-hed'. Det ontiske er måden noget 'er' på og det ontologiske er forståelsen af de værensformer som 'er'.

Værensspørgsmålet behandles ikke ud fra kategoriseringer, men ud fra hvilke mulighedsbetingelser som altid vil foreligge, når der tale om tilstedeværelsens væren (Nicolaisen, 2007, s.333). Heidegger kalder disse mulighedsbetingelser for *eksistentialer* (Heidegger, 2017, s.65).

Heidegger mener ikke at væren og især mennesket, kan forstås i en objekt/subjekt-forstand, så hans 'ontologi' er ikke en traditionel ontologi, men en *eksistentiel-ontologi* (ibid, s.126). Da dette speciale introducerer SZ, ikke for selve brugen af fundamentalontologien, men mere for begrebernes anvendelse i Cyberbeing, så er en vigtig pointe, at vise hvordan Heideggers begreber skal forstås som *eksistentielle strukturer*, da undersøgelsens udgangspunkt er tilstedeværelsen. Hvor en mere traditionel ontologi, vil opdele begreber og forståelser i *kategorier*, som er passende til at beskrive ting, men ikke *tilstedeværelsen* (ibid.).

Introduktionen af eksistentialer bruges for at præcisere, at det spørgsmål der tages op, ikke er om menneskets konkrete eksistensen, men derimod eksistensens ontologiske struktur.

Andre termer, som Heidegger bruger ift. at undersøge værensspørgsmålet er egentlighed, nysgerrighed, snakken, tvetydelighed, hjemfaldelse og kastethed. Egentlighed, hjemfaldelse og kastethed vil blive kort introduceret her.

Egentlighed eller *eigenlichkeit* er "*hvordan tilstedeværelsen forholder sig til det ufravigelige krav om, at man er og har at være*" (Nicolaisen, 2007, s.151). Væren er ens 'ansvar' og det kan ingen andre tage fra en. Det er en attitude hvor man viser om man er villig til at tage det ansvar eller om man undviger det f.eks. ved hjemfaldelse, snakken og nysgerrighed.

Når tilstedeværelsen hjemfalder, 'falder' man til en uegentlig tilstedeværelse. Og den tilstedeværelse er *Das Man* (Heidegger, 2017, §27). Hjemfaldelse til *Das Man*-tilstedeværelsen er når 'offentligheden' fanger tilstedeværelsen, hvor den bevidst eller ubevidst overlader sig selv til en form for social konformisme (Ibid., s.154). Dette er et karaktertræk, som er en naturlig del af tilstedeværelsen, selvom det ikke er fordelagtigt at være 'fanget i offentlighedens' snak eller nysgerrighed. Det er en basal del af den menneskelige tilstedeværelse. En mere detaljeret gennemgang af *Das Man*-tilstedeværelsen, vil blive gjort senere i et afsnit for sig selv.

Kastethed er det sidste, der opsummeres, inden der dannes en bro til Heideggers hovedværk ift. teknikfilosofi. Kastetheden skal ses som et vilkår, hvorpå mange af Heideggers antagelser mellem mennesket og væren, er baseret. Det er et vilkår og ikke en tilstand, da kastetheden er hermeneutikkens primære reference ift. menneskelig tilstedeværen. Det kan beskrives således: *"Tilstedeværen vil altid være en bestemt tilstedeværen i en bestemt kultur i en bestemt tid med de begrænsninger, som dette sætter for fortolkningen"* (Nicolaisen, 2007, s.135). Med 'primær' reference menes der, at det er et hovedvilkår som går igen i Heideggers værker. Tilstedeværelsens forståelse af verden og andre tilstedeværelser er baseret på den sammenhæng, som den er 'kastet' ind i.

Overgangen fra *Sein und Zeit* til *Die Frage nach der Technik*

I overgangen fra Heideggers hovedværk *Sein und Zeit* til *Die Frage nach der Technik*, sker et skift i hans fokus og skrivestil. Men Heideggers essay, er blot en fodnote eller et hjælpemiddel til at undersøge værensspørgsmålet, som er Heideggers hovedsagelige spørgsmål. I *Die Frage nach der Technik*, undersøger han ikke nødvendigvis teknikken som et instrument, men derimod teknikkens væsen (Heidegger, 1999, s.36).

Heidegger omtaler ikke præcis den samme kritik i *Sein und Zeit*, som i *Die Frage nach der Technik*, hvor teknik også berøres. Men en mulig forbindelse mellem værkerne, kunne være i hans omtale af *zeug* (brugstøj/brugsting). Ting får deres betydning ud fra den sammenhæng som de indgår i. Dermed, kan der dannes en forbindelse. Heidegger starter med at indkredse teknikken som værensbestemmende i *Sein und Zeit*, ift. Brugstøjets *um zu* og tilstedeværelsens forståelse af det. I *Die Frage nach der Technik*, suppleres denne undersøgelse mht. tilstedeværelsens forhold *til* brugstøjet og diverse konsekvenser deraf.

Spørgsmål til teknikken - teknikkens væsen og still-adset

Heideggers motiv for en undersøgelse af teknikken i *Die Frage nach der Technik* (DFNDT), kan opsummeres på mere end ét plan. På et mere generelt plan udtrykker han, at mennesket ikke er forberedt på den gennemgribende forandring teknikkens tidsalder bringer. Han påpeger, at i vores 'blindhed' til teknikkens væsen, risikerer vi at blive teknikkens 'tjener' (Heidegger, 1999, s.36-37). Med blindhed mener Heidegger, at ved at se på teknikken som noget udelukkende instrumentelt, gør vi os blinde over for dens væsen (ibid.). Her konkluderer Heidegger, at teknikken ikke blot er et middel (Heidegger, 1999, s.42). Den konklusion opnås, ved at gå igennem Aristoteles' årsagslære.

Hvis det antages, at teknik udelukkende er instrumentelt, spørger han ind til hvad det instrumentelle er. Der konkluderes, at det har noget at gøre med 'hvor mål forfølges og midler benyttes' (ibid., s.38). Aristoteles opdeler årsagslæren i fire dele; stoffet, formen, formålet og det færdige. Disse tilsammen kan give et udtømmende svar på, hvorfor en process sker (ibid.). Men, indvender Heidegger, dette har ikke noget med 'bevirken' og virken at gøre. Det som vi kalder 'årsag', skal i græsk forstand forstås som 'noget som er skyld i noget andet' (ibid., s.41). Denne skyldighed er en for-an-ledning (ibid.). Denne foranledning overføres til de fire årsager, som siger noget om en proces, der finder sted 'indenfor og i frembringelsen' (ibid., s.40). En frembringelse er noget, som bringer noget frem fra skjultheden til det uskjulte; altså et afdække (ibid., s.42). Med afdække menes der, at det er et sandhedsbegreb som er hentet fra det græske *aletheia*, som er en sandhed, hvor noget som er tildækket, bliver afdækket og dermed fremstår som en form for sandhed (ibid.).

For at give klarhed ift. den moderne tekniks væsen, undersøger Heidegger diverse sider af teknikken skridt for skridt, ved at spørge ind til teknikkens væsen fra flere punkter og derved bedre kunne forstå vores forhold til den og dens forhold til os. Dette er hvad han kalder 'et frit forhold', da det åbner op for en undersøgelse af hvad den væsen er (ibid., s.36).

Og hvad er teknikkens 'væsen', ifølge Heidegger? Det er *hvad* den er. Teknikkens væsen er en form for afdækken (sandhed), som Heidegger kalder *Ge-stell* eller *still-adset* (ibid., s.42).

Men hvorfor er det en sandhed og ikke blot et middel eller en menneskelig aktivitet? Hvis det først og fremmest antages at teknikken er noget udelukkende instrumentelt, så stopper forståelsen af selve tingen, som adskilt og ud fra en helhed og den relation.

Men hvad med den moderne teknik?

Heidegger laver en distinktion mellem daværende teknik og moderne teknik, som bliver undersøgt yderligere, senere i specialet. Men overordnet opstiller han forskellen således: Den sandhed som findes i *moderne teknologi*, stiller naturen 'overfor et krav om at levere energi' (ibid.). To yderligere begreber tages op, som går mere i dybden om, hvad Heidegger anser som værende teknikkens væsen. Nemlig hvad der yderligere ligger i det forhold, som Heidegger beskriver ift. den moderne teknik som værende 'oplagrede'.

Et eksempel på forskellen mellem teknikken og den moderne teknik, kan opsummeres således: Hvor en gammel vindmølle bruger energien fra vinden, til at tjene mølleren og møllerens levevis, så bruger en moderne vindmølle energien til oplagring (ibid.). Hvorvidt denne distinktion kan anvendes, vil blive vendt ved Ihde, som introducerer to indvendinger, som kan være ledende for videre brug af Heideggers teknikfilosofi.

Heidegger går skridtet videre og beretter, at den moderne tekniks sandhed har to yderligere tendenser:

- 1) Den 'udfordrer naturen'.
- 2) Naturen bliver set som en '*bestand*'.

Disse to antagelser, tillægger Heidegger den moderne teknik, for yderligere at udtrykke forskellen mellem teknik og moderne teknik (ibid., s.46). I den moderne teknik, hvor der oplagres energi til et andet formål end f.eks. mølleren, er det imperativt for at vise forskellen mellem teknikken i den moderne kontekst. Det forhold, er det 'udfordrende' forhold, da den moderne teknik i den henseende bruger naturen, som en resurse og yderligere 'styring', er nødvendigt og et kendetegn af den moderne teknologi (ibid., s.45-46). Og deraf kommer Heideggers begreb 'bestand'.

Bestand-begrebet er en forståelse af naturen som 'bestilbart' eller en genstand for noget andet end genstanden i sig selv. Dens sandhed eller afdækken er forstået i en forlængelse eller formål, hvor den er en bestilling (ibid., s.46-47). Det afdækken, som viser sig for mennesket ved den moderne tekniks væsen (still-adset), siger altså noget om hvad forholdet er, mellem teknikken og mennesket. Yderligere siger det også hvordan teknikken i dens essens er en såkaldt værensåbning (en indgang til at bedrive væren ud fra), hvor området teknik forstås i den ontologiske forstand.

Den tidlige og sene Heidegger - kontinuitet eller forfatter skifte?

For det første, er der uenighed blandt Heidegger-fortolkere om hvorvidt der overhovedet findes en 'tidlig' og en 'sen' Heidegger. Nicolaisen argumenterer for, at Heideggers værker fra *Sein und Zeit* til de senere skrifter som *Die Frage nach der Technik*, skifter tone, men ikke nødvendigvis kan opdeles i et sent og tidligt forfatterskab:

“Forskellen mellem en såkaldt ‘Sen Heidegger’ og en ‘tidlig Heidegger’ er, at den sene Heidegger ikke først og fremmest opfatter fejlfortolkningerne af værensspørgsmålet som et resultat af menneskets tænkning, men som noget ved selve væren” (Nicolaisen, 2007, s.218).

Med fejlfortolkning menes der, at den sene Heidegger ikke skifter retning som sådan, men rettere, at de samme spørgsmål og undringer undersøges i nye retninger hvor SZ gav slip (ibid., s.216). De nye retninger er f.eks. at tage udgangspunkt i værensspørgsmålet ved teknikken, frem for mennesket, som et sted hvor væren kommer til syne.

Det senere forfatterskab er en fortsættelse af, hvad der bliver undersøgt i SZ. Det er, ifølge Nicolaisen, en forandring i tilgangen til spørgsmålet om væren (ibid.). 'Vendingen' (som skiftet i Heideggers forfatterskab kaldes) kan altså ses som en fortsættelse af værensspørgsmålet - dog med andre indsigter, strategier og skriveformer (ibid.).

Da dette speciale gør brug af flere perioder af Heideggers forfatterskab, er nogle formelle afklaringer på sin plads. Årsagen til, at en afklaring sker i starten af dette speciale, er for at undgå misforståelser, når begreber bruges og de associationer som de uundgåeligt giver. F.eks. Når Heidegger i SZ bruger udtrykket *Mitwelt*, så er han ved at udskifte termen til *Mitsein* eller *Miteinandersein* og derfor betyder det noget ganske andet end, da han brugte i det sommersemesteret i *Die Grundprobleme der Phänomenologie* (GA) 1919 (Knudsen, 2019, s.725).

Når der skrives 'den tidlige' Heidegger, så menes der Heidegger før *die Kehre* (vendingen) og ved den 'sene' Heidegger, så menes der efter. Det kan virke selvmodsigende, ikke at omtale Heidegger i 1919 som den tidlige Heidegger, men brugen og tanker fra den tid, bruges ikke i specialet, udover de tre væren-i-verden modi. Hverken de ændringer som blev gjort ift. Mitwelt eller andre termer i væren-i-verden modellen, som Knudsen påpeger ift. social ontologi, har en effekt i dette speciale, da de antagelser angående Heideggers teknikfilosofi er fra den sene og SZ Heidegger. Det er klart, at der er elementer fra teknikfilosofien, som også har forbindelser til SZ, som Nicolaisen påpeger. I den sammenhæng tages Nicolaisens position i dette speciale.

Men det er værd at acceptere de periodiske forandringer i Heideggers begreber med tiden, da det Heidegger mente ift. Mitwelt i 1919 er ganske anderledes i 1927, hvor SZ bliver publiceret. Dog er der stadig perioden fra SZ udgivelsen til 1959, som dette speciale vil tage i brug. Det vigtigste i denne periode, når det kommer til anvendelse af begreber, har ikke ændret sig markant fra DFNDT som blev udgivet i 1953. Den største ændring er skrivestilen som kommer til udtryk i både *Gelassenheit* (1959) og DFNDT (Nicolaisen, 2007, s.299-302).

Så den fejlfortolkning, som Nicolaisen nævner ift. om Heideggers forfatterskab kan forstås som opdelt eller adskilt i perioder, ligger mest i hvilke spørgsmål der undersøges ift. væren. Teknikkritikken fylder meget i DFNDT og DT og mindre i SZ og GA. Det som kendetegner *Die Kehre* er ikke kun emneskiftet og forandringerne i begreberne som anvendes til analyser, observationer med mere, det er mere metoden og tilgangen til de emner som håndteres. Anderson påpeger, hvordan Heidegger i talen *Gelassenheit* (DT), brugte æstetiske og poetiske beskrivelser og sammenligninger, for at beskrive de elementer, som var med til at danne hans filosofiske pointer og observationer (Anderson, 1969, s.14). Dette ses også i DFNDT og Zahavi beretter om den samme observation (Zahavi, 1999, 39).

Begreberne som anvendes angående spørgsmålet om teknik, vil blive tydeliggjort i løbet af en terminologisk gennemgang af termerne, som har relevans i både forståelse fra SZ og den senere teknikfilosofi. Afslutningens vil der blive redegjort for en overgang til den moderne heideggerske forskning, for at sætte det i perspektiv til specialets udgangspunkt, i spørgsmålet om opdeling af verdenerne og mødet med teknologien.

Del 1.1: Teoretisk gennemgang af Heideggers terminologi

Fra Sein und Zeit til Die Frage nach der Technik

Specialet vil nu gennemgå termerne fra Heidegger nogenlunde kronologisk, på nær de tre væren-i-verden modi. Så først en redegørelse af Heidegger teoretiske struktur af omhu (*Die Sorge*) og varetagelsen, da dette leder til forståelse af tilstedeværelsen og den 'tidslighed' som den skal forstås indenfor. Derefter beskrives Das Man-tilstedeværelsen, da den førnævnte tidslighed, beskriver forståelsesrammerne som Das Man agerer indenfor. Til sidst beskrives still-adset, teknikken sandhed og hvordan Heideggers teori anvendes videre i specialet.

Omhu, varetagelsen og omsorgen

I forsøget på at skabe en forbindelse mellem tilstedeværelsen og teknikkens indflydelse, bør begreberne omhu, varetagelsen og omsorgen tages op. De begreber kan opstilles i en teoretisk struktur, for bedre at forstå spørgsmålet om egentlighed fra SZ.

Eksistentialerne er betingelser for tilstedeværelsens væremåde (Nicolaisen, 2007, s.145).

Eksistentialerne er versioner af ét hovedeksistential. For Heidegger er navnet for hovedeksistential² omhu (*sorge*). Alle omgange med verden gøres for og med en omhu for vores væren. Med omhu for væren, menes der mere konkret, at tilstedeværelsen tager værens byrde på sig. Hass beskriver omhuen som 'tilstedeværelsens beskæftigets-interesserende omgang med det værende, der betinger at et fænomen kan vise sig' (Hass, 2008, s.27). Med det menes der, at der er en *teoretisk* betragtning af det værende og det har sin ontologiske grund i den menneskelige aktivitet (ibid.). Heidegger mener, at menneskets omgang med verden, ikke kan forstås uden den verden som der bliver beskæftiget med.

Den førnævnte byrde i denne sammenhæng er, at den har at være. Selvom det at være både gøres privat (individuel) og kollektivt, så er byrden et fælles 'ansvar', da verden ikke er solipsistisk og lukket (Nicolaisen, 2007, s.145). Det er 'fælles' på den måde, at ansvaret er ens eget, men ansvaret tages også på baggrund af dem omkring os i vores værensopgave.

² "Eksistialerne kan siges at udgøre forskellige modifikationer af et hovedeksistiale" (Nicolaisen, 2007, s.145)

Tilstedeværelsen handler ud fra den kontekst man er 'kastet ind i' og virkeligheden bliver fortalt i lyset af den kulturelle og historiske kontekst. Som det historiske 'væsen' vi er, ifølge Heidegger, så når man forholder sig til andre praktisk, konkret, offentligt etc., så gøres det i forhold til de mennesker som vi deler tilstedeværelsen med.

For at forstå måden hvorpå man deler den byrde, opdeles den i to: Varetagelsen (*das besorgen*) og omsorgen (*die fürsorge*).

Varetagelsen er måden hvorpå byrden tages på sig, med de brugsting vi omgås med. Vi er altid i gang med et projekt eller en mission og det bliver varetaget ved brugen af tingene (ibid.). Et eksempel kunne f.eks. være en matematikstuderende, som agter at løse et problem med måden hvorpå data ift. et felt bliver anvendt. Vedkommende tager ansvaret for at være i den specifikke kastethed, ved at gøre brug af brugstingen (pc, lommeregner eller andet teknologi) for at løse det problem, som hun anser for værende relevant ift. måden vi forstår og er på, i det felt. Dog er enhver omgang med en given brugsting, ikke automatisk ansvarsfuld. I Das Man-tilstedeværelsen gør man brug af brugstingen i en uegentlig manér, da nysgerrigheden og snakken fører én 'til at gøre hvad man nu gør med den'. Ved en egentlig tilstedeværelse, vil brugstingen blive brugt og der varetages andre tilstedeværender, som et ansvar.

Omsorgen er en byrdetagelse, hvor det fællesskab man har med andre i tilstedeværelsen er centralt (ibid.). Byrden bliver ikke varetaget ved 'ting' men snarere af hinanden og forholdene. Det er med andre ord, ved at være omsorgsfuld. Heidegger deler den slags omsorg op i to måder: a) omsorg i form af at fratage ansvaret fra den anden og dertil påtage byrden selv og b) omsorg i form af, at hjælpe den anden til at tage ansvar for sit liv og 'gøre'³ det for vedkommende (ibid.)

Disse måder at forholde sig til omhuen for væren, i form af ansvarstagen ved varetagelsen, er en forbindelse fra SZ til Heideggers teknikfilosofi.

³ Nicolaisen beskriver det at "gøre" byrden og ansvaret for vedkommende, som i at enten hjælpe hvor vedkommende er frivillig eller ved at dominere (Nicolaisen, 2007, s.145-146).

Tidslighed og historicitet

For at drage ned i en gennemgang af den moderne Heidegger-forskning, vil der blive gjort rede for begreberne tidslighed og historicitet. Begge begreber bliver brugt ift. Heideggers argument om, at mennesket er et hermeneutisk- og historisk væsen.

‘Tidslighed’ (*Zeitlichkeit*) er et begreb, som Heidegger bruger for at danne grundlaget for det tidslige element i analysen af tilstedeværelsen (Nicolaisen, 2007, s.109). Heidegger kritiserer den traditionelle vestlige forståelse af tid og tidslighed. Men før hans anklage kan undersøges, skal tidsligheden beskrives og sættes i kontekst. Tidslighed kan forstås bredt som værende resultatet af fortid, nutid og fremtid, samlet i én helhed, altså tilstedeværelsen. Heidegger går tilbage til omhustrukturen, for at beskrive hvad tidsligheden er:

“Tidsligheden afslører sig som en egentlige omhus mening” (Heidegger, 2017, §65, s.361).

Omhuen, er hovedeksistentialet⁴ for den byrde vi har for væren, den omhu for det værende og det som vil ‘blive’ (Heidegger, 2017, §73, s.419). Den formelle struktur af tidslighed er således: Eksistensen er fremtidsaspektet, fakticiteten er fortidsaspektet og hjemfaldelsen er nutidsaspektet.

Fakticiteten er betegnelsen for den sammenhæng vi allerede er i, i denne verden, altså hvad der var og har været. Eksistensen indebærer ‘værenkunnen’ eller potentialet for væren og hjemfaldelsen er den tiltrækkende kraft til ‘hverdagsligheden’ samt Das Man (Heidegger, 2017, s.361-363), Disse forskellige tidslige faser ender ud i en betegnelse, som bliver kaldt ‘ekstaser’ (Heidegger, 2017, s.363). Ekstaserne er hvad Heideggers tidslighed-begreb strukturelt består af.

Det er disse tre dimensioner, som forenes i tilstedeværelsen og derfor kan det siges, at tilstedeværelsen *er* tidslighed og dermed også et historisk væsen (Nicolaisen, 2007, s.99). Med et ‘historisk væsen’ menes der, at det historiske er et afgørende eksistentiale (altså eksistensens strukturelle grundtræk når der tales om tilstedeværelsens væren) (Heidegger, 2017, 412).

⁴ Nicolaisen, 2007, s.145

Historiciteten er et begreb, som bruges for at forstå det hermeneutiske problem, nemlig den hermeneutiske cirkel hvor forståelse af dele, kan forstås ud fra det helheden og vice versa. Das Man-tilstedeværelsen er, i sin egen forstand, tids- og historieløs (ibid., s.188). Den lever i den hverdagslighed, hvor den hvileløst søger efter det som 'trender' og lader nysgerrigheden overtage, indtil en ny ting erstatter det foregående nye. Begge begreber er byggeblokke for at kunne forstå, hvordan især Polt bruger Heideggers tidsligheds-begreb, for at danne en tråd fra Das Man-tilstedeværelsen til Cyberbeing. Men før det, bør der gøres rede for selve Das Man-tilstedeværelsen.

Das Man

Das Man er resultatet af en tilstedeværelse hvori man 'forsvinder' i projektet. Denne tilstedeværelse er en version af tilstedeværelsen, hvor nysgerrigheden, snakken og ikke mindst tvetydigheden udgør ens levevis og dermed en uegentligt tilstedeværelse (Nicolaisen, 2007, s.179-180).

Das Man i *Sein und Zeit*, beskrives ud fra en kritik af den vestlige tidsforståelse, snakken, nysgerrigheden og tvetydigheden. Det er dog vigtigt at understrege, at Das Man, ikke er en moralsk negativ vurdering, men derimod en beskrivelse af de træk, som den type tilstedeværelse har ift. Heideggers analyse (Heidegger, 2017, §38, s.204). Det begreb som umiddelbart iscenesætter udfoldelsen af Das Man, er den tidsforståelse som Heidegger kritiserer og senere fremlægger, som et alternativt begreb i form af 'tidslighed' (Nicolaisen, 2007, s.182). Den tidsforståelse, som Heidegger kritiserer, er en måde hvorpå tiden er en uendelig række, som man kun kan bestemme og tælle ud fra nuet (Heidegger, 2017, s.410). Altså man er tidsligt 'hjemfaldet' (i nutidstidsaspektet), som beskrevet i det forrige afsnit. Dette er, ifølge Heidegger, en fejl da den tidslighed begrænser måden at begribe fænomener på. Den oprindelige tidsopfattelse har fokus på tid i en statisk forståelse (fortid, nutid, fremtid), der *er* sket noget, noget *sker* eller noget skal til at *hænde*. Den tidsforståelse, siger Heidegger i SZ, er begrænsede da tilstedeværen er i et 'realiserende' forhold til verden (ibid.). Med det menes der, at virkeligheden ikke kan ses som værende enten adskilt eller opdelt, men derimod dynamisk. Noget er ikke færdigt med at 'ske' som sådan. Det er et konstant forhold til væren som noget stadigt igangværende, som Richardson kalder 'a coming to pass' (Richardson, 1974, s.139).

Den tidsforståelse er et 'produkt' af Das Man tilstedeværelsen (Nicolaisen, 2007, s.182). Og hvad Nicolaisen refererer til, er at de tre andre begreber som resulterer i Das Man, nemlig snakken, nysgerrigheden og tvetydigheden, tager deres udgangspunkt i den tidsforståelse.

Snakken er en offentlighed som 'bestemmer' Das Man, ved at den fravælger den værensbyrde og egentlighed som talen forårsager.

I den tilstand, uden den førnævnte værensbyrde er tilstedeværelsen tryk og sikker i en status hvor der tænkes og snakkes om det 'man' nu bare gør. Denne stillestående tilstedeværelse er altså ikke realiserende i temporal forstand. Derfor er den tilstedeværelse og tidsforståelsen 'hjemfaldelse' tæt forbundet. Heidegger beskriver snakken således:

“Muligheden for at forstå alting uden nogen forudgående tilegnelse af sagen [...] Snakken, som enhver kan opsnappe, fritager ikke blot én opgaven med en ægte forståelse, men udvikler tillige den udifferentierede forståelighed, over for hvilken intet mere er skjult” (Heidegger, 2017, §35, s.198).

Grundlæggende er overgangen fra talen til snakken et kendetegn for Das Man-tilstedeværelsen. Snakken er altså en del af en uegentlig væren, da den ikke er 'stemt' til en reel forståelse og kun det overfladiske. Heidegger sætter *talen* som et modsat begreb, der tilstræber en egentlig væren. Snakken er f.eks. når man vil lære noget inden for et bestemt emne og man blot kopierer det som bliver sagt. En dybere forundring og/eller et intellektuelt plan forsøges ikke.

Nysgerrighed er et udsyn, hvorpå individet blot 'ser' frem for at 'dvæle over det nære' (Heidegger, 2017, §36, s.201). Med 'dvæle' mener Heidegger, at det er en form for observation, som går i dybden med fænomenet og ikke blot 'ser' det ift. sanserne. Derfor beskriver Heidegger den slags dvælen med 'det nære' (SV, §36, s.201). Nysgerrigheden er en logisk følge af snakken og mangel på dvælen, den *“har intet at gøre med den beundrende betragtning af det værende, θαυμάζειν”* (ibid, s.202). Beundring forsvinder, da nysgerrighed starter en vej imod at se på det nye, men ikke længe nok til at forstå det eller sætte det i kontekst til tilstedeværelsen (Heidegger, 2017, §36, s.202). Snakken er ligeledes et medium, som nysgerrigheden bruger. De to fænomener, samt tvetydigheden i Heideggers terminologi, hører uundgåeligt sammen.

Tvetydigheden fremstår som en endelige tilstand, af snakkens ustemte forhold til reel forståelse og nysgerrighedens mangel på dvælen. Det beskrives af Nicolaisen som *“det er det, man har hørt på torvet, og som alle ser ud til at være enige om, men som ingen kan begrunde, fordi det ikke er ægte viden”* (Nicolaisen, 2007, s.189-190).

Med ikke ægte viden, menes der, at det blot er doxa (Nicolaisen, 2007, s.189). ‘Doxa’ er en ‘almen mening’ på oldgræsk.

Ægte viden er, hvis man følger den oldgræske brug af ordet, episteme eller ‘sand viden’. Ved ægte viden opnås episteme og ved snakken opnås blot doxa (Heidegger, 2017, s.194).

Hvis man følger Nicolaisens fortolkning af tvetydigheden, så kan det også beskrives mere konkret, som værende når fænomenet bliver så altinkluderende, så det ikke længere er klart hvad det betyder eller ‘er’.

Snakken, tvetydigheden og nysgerrigheden karakteriserer det, som Heidegger kalder *‘tilstedeværelsens hjemfaldelse’* (Heidegger, 2017, §38, s.204). Hjemfaldelsen er hvad der hænder subjektet, når det interagerer med fænomener i verden og ‘falder’ til en uegentlig tilstedeværelse. Dog er det ikke nogen negativ beskrivelse, men blot en beskrivelse af en tilstedeværelse, hvor snakken, tvetydigheden og nysgerrigheden er hovedmarkører (Heidegger, 2017, §38, s.204-205). Denne uegentlige tilstedeværelse er ikke en forkastelig og negativ del af tilstedeværelsen, men en naturlig inklination, som beskrevet før (Heidegger, 2017, s.204).

Fra Sein und Zeit til spørgsmål om teknikken

Den moderne teknik er alle steder, både i form af Facebook (bringing people together), Zoom.us (kommunikation over nettet), Twitter (markedspladsen) etc.. Men en heideggersk kritik, ville spørge ind til teknikkens væsen i disse eksempler. Siden teknikkens *um zu* ikke er åbenlys ift. f.eks. Twitter, så er andre eksempler mere håndgribelige, såsom hammeren. Hammens *um zu*, dens telos, er at hamre. Uden den helhed, som den indgår i, giver den ikke mening i sig selv. Hans opsummerende pointe, også ift. *Um zu*, er, at hvis vi udelukkende undersøger teknikkens plads (på et instrumentelt plan) i vores tilstedeværelse, så "jager" teknikkens væsen forbi os (Heidegger, 1999, s.62). Hvordan det sker og hvordan teknikken skal forstås, vil blive gjort rede for her.

Still-adset & Teknologien som en sandhed

For at beskrive forholdet mellem tilstedeværelsen og teknikken bruger Heidegger udtrykket *still-adset* (Heidegger, 1999, s.49). Still-adset er diskursen eller "mindsettet"⁵, som vi afdækker verden ud fra (ibid, s.50). Altså sandhedens udkomme er afhængig af, hvilken ramme den undersøges inden for. I dette tilfælde, er det still-adsets udgangspunkt. F.eks. vil min forståelse af naturparken Söderåsens skovareal i Sverige, være påvirket af hvad jeg afdækker den ud fra. Er det blot brænde, som venter på at blive opkøbt eller en idyllisk og næsten mytologisk vandretur for gæster? Igen går dette tilbage til, om naturen (skoven i dette tilfælde) er et middel som skal tjene mig eller om det er én ting i sig selv som bør beskyttes - En resurse eller en del af oplevelsen af Sverige.

Heideggers hovedsagelige pointe med begrebet still-adset ift. teknikken er, hvordan vi ser verden igennem en hang til at instrumentalisere naturen selv. Når still-ads bruges til forstå verden, så undlades andre mulige værensåbninger.

⁵ Undervisningsteknik i lyset af Heidegger og Luhmann, Tække, 2014, s.5

Hvilke andre værensåbninger kunne være bedre, i Heideggers forstand? Det virker indlysende, at den moderne teknik og dens fokus på opbevaring af ressourcer ikke er optimalt ud fra Heideggers syn på teknikken. Heidegger foreslår, at en alternativ værensåbning kan opnås, ved at gå tilbage til græsk etymologi. Teknik kommer fra ordet *techne* og det indebærer både noget som skabes, men også noget kunstnerisk. Kunsten siger noget om virkelighedsopfattelsen som kunstneren havde i tankerne, da hun skabte det (Nicolaisen, 2007, s.300). I DFNDT laver Heidegger et 'løsningsforslag' ift. den 'fare' som teknologiens væsen stiller mennesket overfor. 'Faren' er det ressourcefokuserede forhold fra teknikken. 'Redningen', konkluderer Heidegger, ligger i kunsten, som både har en teknologisk vinkel og noget grundlæggende abstrakt & æstetisk i sig (Zahavi, 1999, s.31). 'Redningen' er et fænomenologisk 'åbent forhold', siden den 'åbenhed' giver en større forståelsesramme, til at begribe fænomenerne ud fra. I modsætning til det, er et 'lukket' forhold hvor naturen er et middel og teknikken er et instrument. Derudover giver dette også genstanden eller teknikken som berører naturen en selvstændighed, som Heidegger mener forsvandt ift. det ressourcefokuserede forhold og bestands-begrebet. Dertil er naturen i en betydningssammenhæng, hvor teknikken ikke reducerer naturen til en funktionssammenhæng (ibid., s.28).

Eftersom begrebet om sandhed og teknologi er bestemt i den ontologiske forstand, postulerer Heidegger at, 'faren' i den moderne teknologi også ses som 'redningen' (Heidegger, 1999, s.58). Med 'faren', menes det første udgangspunkt i teknikken, nemlig det instrumentelle forhold til naturen og menneskets forhold til naturen. Dette forhold er domineret af et ressourcefokuseret forhold til naturen, som også udfoldes i det berømte eksempel med Rhinen (Heidegger, 1999, s.46). I dette eksempel viser han hvordan det moderne kraftværk bruger strømmen fra floden udelukkende som en resurse (bestand). Vandstrømmen er 'indespærret' af kraftværket og bliver 'bestilt' eller til en bestand, frem for en inspiration til kunstnere som Hölderlin (ibid.). En nærmere kritik af denne distinktion mellem hvad der er kunstnerisk og ren teknik, vil blive udfoldet i afsnittet med Ihde.

Mere overordnet er den førnævnte 'blindhed', at teknikkens væsen ikke repræsenterer den eneste mulige værens-åbning. Derfor er der, ifølge Heidegger, to måder hvorpå teknologien kan bruges som et sandhedsbegreb, til at afdække menneskets forhold til verden.

Den ene ligger i et ressourcefokuseret forhold, som beskrevet før og det 'åbne' forhold *techne* eller 'redningen' et 'lukket' forhold. Derfor er der noget ganske tvetydigt i teknikken og ikke *kun* en instrumentel sandhed men også en skabende, kunstnerisk sandhed. Det er netop i den tvetydighed, at teknikkens fare (et ressourcefokuseret forhold) også kan blive dens redning (kunsten) (Heidegger, 1999, s.62). Det er to sider, som bådet er problemet og løsningen i Heideggers forstand.

Ifølge Ihde, er den observation og kritik ikke uden problemer og han påpeger, at Heideggers kritik opdeler teknikken i en slags værdiaflaring, hvor den 'fare' som beskrives virker negativt og redningen positiv, også selvom det ikke eksplicit skrives i essayet (Ihde, 2010, s.75-76).

I næste afsnit vil der blive introduceret en moderne fortolkning af Heideggers teknikfilosofi og Das Man-tilstedeværelsen. Polt fortsætter Heideggers undersøgelse angående teknikkens væsen i en moderne version, hvor teknologien ikke kun bruges til at forstå verden omkring os, men også tilstedeværelsen. Polt danner en forbindelse mellem Das Man-tilstedeværelsen og still-adset. Den forbindelse kalder han Cyberbeing og det er en uegentlig tilstedeværelse og verdensforståelse, forstået ud fra still-adset og udlevet af Das Man.

Del 1.2: Polt og Cyberbeing

Teknologiseringen af Dasein

I Polts undersøgelse af den moderne teknologien i artiklen “*A Heideggerian Critique of Cyberbeing*” (2014), kalder han den ‘digitaliseret virkelighed’ ‘Cyberbeing’ (Polt, 2014, s.180). *Cyberbeing* er et todelt begreb. På den ene side, beskriver det hvad Polt kalder en ‘dominerende fortolkning af tilstedeværelser’. Den fortolkning er taget ud fra still-adset og Polt kalder det ‘teknologiseringen (technologization) af tilstedeværelsen’ (ibid, s.191). Den anden side af begrebet er hvordan væren-i-væren også bliver fortolket ud fra still-adset (ibid., s.180). Med det menes, at ligesom tilstedeværelsens tolkes ud fra *stilladsets* forståelsesramme, så forstås og erkendes verden også i den ramme.

Denne teknologisering af tilstedeværelsen, som Heidegger også omtalte i DFNDT (dog under andre omstændigheder), tager Polt videre og han giver en moderne udlægning af Heideggers kritik af teknikken. Altså en heideggersk kritik af Cyberbeing. Først gennemgår Polt metafysikken af Cyberbeing. Derefter er den baseret på dele af foregående emner fra Heideggers egen kritik (DFNDT) og referencer til *Sein und Zeit* og slutteligt en udlægning af, hvordan Cyberbeing bekæmpes.

Den primære konklusion er, hvad denne teknologisering af tilstedeværelsen gør ved os. Både som samfund og individer. Han udpeger de samme observationer som Heidegger bruger i både DFNDT og DT. Først foreslår Polt, at vi skal være åbne for perspektiver på teknologien som ikke bruger naturen, men fremmer ‘vores kunnen’ eller *Techné* (Polt, 2014, s.194). Dernæst foreslås, at ved at lade Cyberbeing være den primære værensmåde, så trives tilstedeværelsen i en uegentlig Das Man-tilstedeværelse (ibid.) Og slutteligt, at ikke lade teknologien påvirke vores ‘kerne’. Han foreslår en digital sabbath⁶ (ibid.).

⁶ (...) a day when one refrains from using information devices and instead pursues person-to-person interactions, physical work, or meditation—cultivating rich, intrinsically valuable activities or “focal practices” (Polt, 2014, s.194).

Polt fremlægger Heideggers største bekymring, ift. teknikken på følgende måde:

“(...) the deepest danger here is not the risk of physical self-destruction, but the degradation of our dasein - our ability to “be the there” for the sense of being. (...) we run the risk of becoming entangled in the technological mode of disclosure (...) human resources, nature and humanity will be locked into a regime that (...), manages only to run in place, crowding out other ways of dwelling and thinking” (Polt, 2014, s.185).

Det antages, at Polt danner sig denne konklusion ud fra videre læsning af den ‘sene’ og ‘tidlige’ Heidegger, da ‘dvælen’ stammer fra SZ og en lignende udtalelse om teknisk værensmåde beskrives fra DFNDT. Men det er også værd at have med, at Polts artikel er en bedre anvendelse af Heideggers forfatterskab *i forhold til* teknikken. Så der udelukkes og understreges ikke noget ift. den ‘sene’ og ‘tidlige’ Heidegger. De væsentligste træk kommer fra DFNDT og SZ. Dette antages, da ‘degradering af dasein’ og ‘den teknologiske tillukning overdøver andre måder at dvæle og tænke’, er taget fra beskrivelsen af Das Man, fra SZ. Snakken, tvetydigheden og nysgerrigheden, forbinder Polt med teknologiseringen af tilstedeværelsen og dermed en uegentlig tilstedeværelse.

Das Man begrebet bruges af Polt, til at beskrive tilstedeværelsen i Cyberbeing. Det er en moderne anvendelse af Heideggersk teknikfilosofi, især med fokus på informationsteknologi og tilstedeværelse (fysisk og digitalt).

Polt beslutter tidligt, at Heidegger ville kritisere det moderne koncept af information, ift. sandhedsbegrebet (Polt, 2014, s.187). Hvis sandhedsbegrebet i det teknologiske regi, er en form for binær korrekt/forkert vurdering, så tillukkes/afdækkes verden og en åben/spørgende tendens forhindres. Det ‘tillukkende’ udsyn er lig med snakken og talen er det ‘åbne/spørgende udsyn (Heidegger, 2017, §35, s.198). Det er blandt andet den binære natur af sproget ift. teknikken (i forlængelse af videnskaben), som Polt bruger til at fremme forbindelsen mellem Das Man og den moderne teknik. Med udtryk som ‘mekaniseret sprog’ drages en antagelse om, at det kan styres og måles kvantitativt gennem teknikken. Derved fokuseres på en præcisering af essensen af teknikken, altså dens væsen, still-adset (Polt, 2014, s.187).

Sproget og brugen af informationen gøres igennem *still-adset* og dermed 'taler' sproget ikke til os, som *talen* ville (ibid.). Derudover observeres det også, hvordan sproget i det teknologiske tilstedeværelse, er tæt forbundet med teknologi. Her kunne man inddrage argumentet om et ressourcefokuseret forhold, som også er en prominent del af Heideggers teknikfilosofi. Polt drager ihvertfald den konklusion (ibid.).

Polt mener, at en heideggersk kritik af dette findes i, hvordan en indsamling, kontrollering og manipulering af information og sprog, realiserer Heideggers 'fare' ift. teknikken (ibid., s.188). Det menneskelige som Heidegger forbinder i kontrast til maskiner/teknikken, bliver anset og brugt som kvantitative objekter. Tilbage er tilstedeværelsens væremåde 'teknisk'.

Polt bruger nysgerrigheden, snakken og tvetydigheden, til at iscenesætte hvordan den moderne teknik tænkes og bruges ud fra *still-adset*. Nysgerrigheden er, ifølge Polt, en uegentlig form for forståelse og tidslighed (Ibid., s.190). I moderne forstand, ses det i opsamlingen og brugen af enorme mængder information, uden dybere forståelse og kontekstualisering (ibid., s.190).

Snakken er for Polt, en uegentlig form af samtale som blot snakker om vores tilstedeværelse, uden at erfare det (ibid., s.191). Polt bruger slutteligt, tvetydigheden for at beskrive resultatet af den uegentlige tilstedeværelse i Cyberbeing. Alt der bliver optaget i Cyberbeing, dvæles der ikke ved. Der tales ikke om dialog og samtale omkring tilstedeværelsen, men der bruges overfladisk snak. Slutteligt ender man med et tvetydighed forhold til, hvad diverse fænomener betyder for tilstedeværelsen i Cyberbeing (ibid, s.191). Polts forståelse og anvendelse af disse Das Man-begreber, varierer ikke meget fra Heideggers. Det bruges for at opdatere Heideggers kritik ift. Cyberbeing. Disse beskrivelser af Das Man ift. den moderne teknologi, er hvad Polt mener med teknologiseringen af tilstedeværelsen. Men han argumenterer også med hentydning til individualitet, som værende et problem ved Cyberbeing.

Individualitet og Cyberbeing er en mindre pointe hos Polt, men vil have en større betydning senere i specialet. I denne sektion, vil hans tag på individualisme og Cyberbeing blive præsenteret.

Polt danner en forbindelse fra individualitet, til Das Man-begrebet, som han anvender i hele artiklen, til at behandle Cyberbeing. Der argumenteres for, at Cyberbeing som det bliver beskrevet af Polt, er lig med Das Man, bare i det teknologiske regi. Han opsamler det som Heidegger i *Sein und Zeit* kalder Das Man og bruger det for at beskrive tilstedeværelsen, som Das Man i en teknologisk tidsalder.

Han tager egentligheds-begrebet, som Heidegger konkluderer med Das Man-tilstedeværelsen og fokuserer på de træk som udgør Das Man. Blandt andet den manglende individualisme, som Heidegger også selv påpeger i SZ (Polt, 2014, s.189 & Heidegger, 2017, §35, s.198).

Polt argumenterer med at se på Heideggers 'hvileløshed', som også forbindes med nysgerrigheden og snakken, for at skabe sig det fulde billede af Das Man ift. Cyberbeing (Polt, 2014, s.189). Man reducerer sin væren og handlinger til at 'gøre hvad man nu gør', frem for at handle på et individuelt plan både ift. motivation for handlinger og valg i Cyberbeing.

De uendelige og konstante mængder af information og handlingerne som følger med i en teknologiseret tilstedeværelse, fremkalder hjemfaldelse til Das Man-tilstedeværelsen. Polt slutter af med at mene, at en Heideggersk kritik og muligt svar på den teknologiserede tilstedeværelse, ville være at handle på et individuelt niveau. Såsom at afholde sig fra at bruge de redskaber som åbner for nysgerrigheden, snakken og uegentlighed (Polt, 2014, s.194).

Del 1.3: Don Ihde - teknikfilosofi fra et postfænomenologisk og pragmatisk perspektiv

Her gennemgås en kritik af Heideggers teknikfilosofi. Formålet er at give indsigt i steder, hvor Heideggers teknikfilosofi kommer til kort både teoretisk og praktisk, samt et kritisk fundament som skal virke som et omdrejningspunkt for brugen af Heideggers teknikfilosofi. Kritikken kan være med til at tydeliggøre brugen af hans filosofi, uden at være naiv og 'romantiserende' (Ihde, 2010, s.74). Først en kritik rettet mod Heideggers 'romantisering' af teknik og brugen af udtrykket *techne*. Derefter præsenteres nogle modargumenter ift. et ressourcefokuseret forhold til naturen, som Heidegger bruger i DFNDT. Til sidst vil der blive præsenteret en postfænomenologisk⁷ samt pragmatisk instrumentalistisk kritik af Heideggers essentialisme.

Don Ihde (1934-) giver indblik i brugen af Heideggers teknikfilosofi i moderne sammenhænge i værket *Heidegger's Technologies: Postphenomenological Perspectives* fra 2010. Men vigtigere end det, så giver den også en kritik af væsentlige punkter, som her vil blive gennemgået.

Romantiseringen af teknikken er, når perspektivet på teknologi forstås udelukkende fra en bestemt historisk periode, hvor teknikken har et idealistisk sammenspil med mennesket og naturen omkring. I Heideggersk forstand, så er *techne* mere fremme i f.eks. et kunstobjekt eller et græsk tempel, end et batteri som kan lagre energi. *Techne* er både en kunnen i form af et håndværk og en kunst. Hvis objektet hælder til reservering af en resurse, så antages den sandhed som forstås ud fra det objekt, som værende *still-ads* eller instrumentelt og derfor mere en fare, end en redning.

⁷ Ihde, Don. *Postphenomenology and Technoscience : the Peking University Lectures*. Albany: State University of New York Press, 2009. Print.

Megen af Heideggers kritik af teknologien hænger på den endimensionelle forståelse og Ihde kalder sådan en universel vurdering af teknologien 'romantisk', da den sandhed (aletheia) som kommer af noget mere instrumentelt end kunstnerisk, er mindre autentisk. Sandheden fra noget kunstnerisk, har en 'hermeneutisk relation'⁸, som f.eks. et batteri ikke har (ihde, 2010, s.76).

Hvis man skulle bruge et moderne eksempel, for at vise Heideggers hang til nostalgiske eksempler af *techne*, så kunne maleriet kontra fotografiet bruges.

Hvilket af disse to ville, i en heideggersk forstand, være tættest på den kunstneriske del af *techne*? Hvad er et maleri? Det er et kunstværk, skabt for at give udtryk for den vision som kunstneren havde og med hvert strøg med penslen skabes der et helt lærred. Hvad er et fotografi?

Det er en observation som er indkapslet og fanget i tidslig stasis for at holde på en observation eller et minde. Er fotografiet mindre kunstnerisk, siden den bruger et batteri, som ikke var muligt for antikke civilisationer? Ligesom hammer-eksemplet⁹ fra *Sein und Zeit*, så er sammenhængen mellem mennesket og hammeren i en kropsligt forlængelse, som udtrykker et sammenspil med projektet. Ifølge Heidegger, er forholdet mellem mennesket og det skabende (*techne*) en hermeneutisk relation og bør ikke være fortabt i selve brugstingen (Ihde, 2010, s.79-80).

Heidegger bruger altså kropsliggørelsen og en hang til det antikke, til at vurdere om teknologien er 'reddende' eller en 'fare'. Dette er et argument som er nostalgisk og romantisk, mener Ihde og det holder ikke i en moderne analyse af teknologi (ihde, 2010, s.79).

Ihde kommer frem til, at Heidegger deler teknologien op i de to felter, når han vurderer dem som 'fare' eller 'reddende':

- a) Teknik som er i klar relation med den omkringliggende verden og ikke *bestandsliggør* naturen, ser ud til at være en markør for 'god' teknik.
- b) Moderne teknik som blot opsamler for menneskets udelukkende antropocentriske behov, og dertil *bestandsliggør* yderligere (siden det er mere effektivt), er 'dårlig' teknik (Ihde, 2010, s.80).

⁸ Hermeneutisk relation er ifølge Ihde, når handlingen 'læses' igennem teknologien

⁹ Heidegger, 2017, s.91

Dette er et romantisk og nostalgisk argument, ifølge Ihde, da det vægter på om teknologien indsamler ressourcer, hvor formålet udelukkende er at *være de* resurser som indsamles (ibid., s.59-62). Dette er opdelingen af Heideggers nostalgiske og romantiske argument (ibid.)

Men hvor går grænsen for hvad der er instrumentelt og kunstnerisk ift. Heideggers nostalgiske og romantiske tendenser? Er det forskellen på en vindmølle af træ versus en vindmølle af stål og aluminium? Heidegger bruger eksempler fra før i tiden, såsom et vandkraftværk, hvor den ikke bruger moderniseret elektronik, men en ældre form for teknik. Men hvorfor stoppe og erklære denne periode for en positiv eller reddende teknik? Vandkraftværket før moderne teknik stoppede vel også naturens gang og gav mennesker resurser, uden omtanke til naturen omkring sig? Indvendingen er værdifuld, for at forstå hvordan den moderne teknik anser naturen som en resurse til menneskers brug (Ihde, 2010, s.83).

Ihde påpeger, at det er vigtigt, at 'de-romantisere' teknikken og synet på forrige kulturer og perioders brug og motiver bag teknologien. Men dog bør præmissen stadig vedligeholdes om hvad 'teknologiseringen' af verden og naturens ressourcer, gør ved forholdet mellem verden og mennesket. (Ihde, 2010, s.85).

Den anden indvendig til Heideggers teknikfilosofi fra Ihde er, det essentialistiske og dermed 'monotone' syn på teknologi, som Ihde citerer fra Graham Harman (Ihde, 2010, s.114). Det monotone er, følge Ihde, at Heideggers essentialistiske syn på teknologi forhindrer et multidimensionelt og pragmatisk perspektiv, som kan tjene emnet om teknik bedre (ibid., s.114-115). De to modperspektiver kan opsummeres således:

- 1) En pragmatisk kritik som fokuserer på, at romantiseringen af foregående historiske perioder, ved Heideggers essentialistiske argumentering, er fattig ift. menneskers brug af teknik før og efter Heideggers periode. Det er en 'Dewey inspireret pragmatik', som også er kritisk overfor romantiseringen af foregående historiske perioder og mener lignede, at et essentialistisk perspektiv, forhindrer det at kunne se fremad ift. brugen af teknologi (Hickman, 2008, s.100). Så mere præcist, er det i sidste ende en pragmatisk-instrumentalistisk kritik. I resten af specialet vil der blive henvist til den specifikke pragmatisme, når Ihdes pragmatiske kritik af Heidegger nævnes (ibid.).

2) En postfænomenologisk kritik fokuserer på at teknikken er multidimensionel og en analyse ud fra teknikken, som fanget i en periodisk historisk prisme, undlader kontekst og hvordan det leder til logisk falliterklæring i den nutidige forstand (Ihde, 2010, s.126). Den modificerede hybrid-form, som Ihde beskriver, er en filosofisk bevægelse, som erkender rollen som pragmatisme kan give, for at undgå at fremstå som en subjektivistisk filosofi. Ifølge Ihde var den tidlige fænomenologi for idealistisk, hvor pragmatisme håndterer teknikfilosofi bedre (Ihde, 2009, s.23). Derudover er den bevægelse også fokuseret på, at vedligeholde den fænomenologiske tradition ift. at analysere med teoretisk variation og den dybere fænomenologiske forståelse af personifikation og 'legemlig perception' (ibid.). Det 'fænomenologiske' i Ihdes postfænomenologi, er hvordan han mener, at især i teknikfilosofi, er der flere dimensioner af erfaringer og ikke blot én dimension, som Heidegger præsenterer (ibid.).

Med historisk prisme menes der, ift. de-romantiseringen af teknologi i oldgræsk forstand eller før industrialiseringen, giver anledning til at overse, hvordan mennesker altid har brugt naturen og instrumenter til fremdrift af egen civilisation. Et eksempel kunne være, hvordan en kuglepen har et klart formål og har en nærhed ift. en forfatter, hvor en skrivemaskine 'reducerer' værket ved instrumentaliseringen af kunsten 'at skrive' (ibid.). Ville Heidegger nogensinde være blevet kendt og anerkendt, i den forstand som han er, hvis denne præmis skulle være overholdt? Bliver femte kapitel i *Sein und Zeit* 'mindre' autentisk, ved at det er en printet version af værket? Disse spørgsmål er Ihdes indvendinger, som muligvis giver det indtryk, at Heideggers teknikfilosofi ikke er anvendelig i dag. Men Ihde understreger hvordan vi kan beholde vores moderne teknologi og stadig bruge heideggersk teknologikritik:

"I will make an initial concession: Insofar as such gigantist industrial technologies obtain, Heidegger's critique of modern technology remains insightful and penetrating-and I agree with it!"(ibid., s.119).

Så hvis der skal anvendes et moderne perspektiv på Heideggers teknikfilosofi, bør man de-romantisere teknikken og være åben for et flerdimensionelt syn på teknologi og hellere vende kritikken imod såkaldte 'mega-industrialiserings komplekser', hvor Heideggers ressource-argument ift. naturen har et bedre ståsted. Et eksempel kunne måske være argumenter som dem der bliver berørt i 'deep ecology' og grøn-energi. Heidegger har altså ret i sin kritik, men det bør overvejes, i hvilke sammenhænge den anvendes (ibid.).

Analyse

Del 2): Væren-i-verden og digitale nomader

I *Die Grundprobleme der Phänomenologie* (1919) deler Heidegger verden op i Umwelt, Mitwelt og Selbstwelt. Det blev gjort, for at forsøge at komme med et fænomenologisk udgangspunkt i sin fremtidige analyse i *Sein und Zeit* (Nicolaisen, 2007, s.103).

Denne opdeling blev anvendt før Heidegger var færdig med *Sein und Zeit* og det er relevant at nævne, da der endnu ikke er gjort konceptuelt rede for tilstedeværelsesanalysen. Derfor hævdes der *ikke* i dette speciale, at disse begreber og brugen af dem i forhold til denne undersøgelse, nødvendigvis stammer fra hans egen tænkning. Det er nødvendigt at understrege, da opdelingen af væren-i-verden og tilstedeværelsens udspænding mellem dem, ikke bliver brugt i forhold til Das Man eller teknologien, senere i Heideggers forfatterskab. Når dette speciale bruger væren-i-verden modellen, så er det vel vidende, at Heidegger ikke selv brugte det senere i sit forfatterskab.

Når det er sagt, så vil opdelingen blive brugt som en analysemodel, for at undersøge om opdelingen af verdener er muligt i teknologiens tidsalder og ikke mindst om Heideggers indsigt og kritik holder, når det kommer til konsekvenserne af teknologi, som fjerner distinktionerne i væren-i-verden modellen og erfaringerne som er stammer fra diverse verdenernes kontekst.

Denne problemstilling vil blive analyseret ud fra to artikler, som på hver sin måde, omhandler teknologiens indflydelse på væren-i-verden. Den ene er den førnævnte "*A Heideggerian Critique of Cyberbeing*" af Richard Polt (2014) og den anden "*Information context and socio-technical practice of digital nomads*" af Nehad Ali Al-Hadi & Ali Saif Al-Aufi (2019).

Den ene er der allerede blevet redegjort for, da dens teoretiske analyse, diskussion, observationer og kritik, også bruges som et teoretisk fundament for selve specialets udgangspunkt. Polts teori og cases som undersøges ift. termene, vil blive analyseret og senere diskuteret. Det overordnede spørgsmål, som undersøges i analysen er: Hvordan er cyberbeing en uegentlig tilstedeværelse og hvordan ses det i praksis?

Dette spørgsmål bliver nævnt flere gange i Polts artikel og Polt konkluderer undervejs, hvordan Cyberbeing er en uegentlig tilstedeværelse. Dog er der indvendinger til Polts syn på selve problemet ift. Cyberbeing. Det vil blive præsenteret i en diskussion for at give et svar ift. hvordan teknologi påvirker væren-i-verden.

Artiklen af Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi er et studie i hvordan individer i Oman arbejder som "digitale nomader". I studiet undersøges emnet ved hjælp af 21 interviews med individer fra store og mindre organisationer. Det overordnede fund er, at disse interviews giver indsigt i, hvordan og hvorfor disse individer arbejder som nomader ved hjælp af teknologi, som har erstattet en fast fysisk arbejdsplads (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019). Definitionen på digitale nomader er individer som indgår i 'en mobil arbejdskultur som er drevet af mobiliserende teknologi' (ibid., s.432). Udover det, viser artiklen en indsigt i hvilke udfordringer samt fordele, diverse deltagere i undersøgelsen mener at finde ved sådan en arbejdsstil. For at præcisere hvorfor artiklen bliver brugt i dette speciale, vil der først blive redegjort for anvendelse i forhold til analysen. Artiklen præsenterer dele af hvad Polt beskriver i sin artikel, både med henblik på informationsteknologi og mere generelt om væren-i-verden og teknologiens indflydelse. Derfor bliver analysen delt op i to dele.

Den første del, går i dybden med hvad Ihde kalder Heideggers essentialistiske perspektiv mht. samspillet mellem væren-i-verden konceptet og teknologien som anvendes af de digitale nomader i Oman. Spørgsmål som undersøges, for at besvare analysens overordnede spørgsmål er derfor:

- 1) Hvordan ser effekten af still-adset og Das Man ud i Oman?
- 2) Gør Polts 'opdatering' af Heideggers teknikfilosofi den mere resistent overfor Ihdes kritik?
- 3) Er Heideggers essentialisme endimensionel og uden nuancer, som Ihde påstår?

Den anden del undersøger, om Polts antagelse om en Das Man tilstedeværelse ses i Cyberbeing og i forlængelse også i Oman. Derfor stilles følgende spørgsmål: Ses Das Man tilstedeværelsen i Oman? I så fald, hvordan?

Artiklen om de digitale nomader er ikke et studie med henblik på Heideggers teknikfilosofi. Men derimod vil jeg i specialet gøre et forsøg på at belyse Heideggers og Polts argumenter angående teknologien og tilstedeværelsen, ved en analyse af artiklen med Polts og Heideggers antagelser og observationer. Artiklen er en sociologisk undersøgelse med hensyn til informationsteknologi. Derfor vil større sociologiske pointer samt teorien bag det, ikke blive brugt eller kommenteret, da dette er et anvendt filosofisk speciale. Derudover vil en større kritik af selve metodologien af undersøgelsen ikke blive forsøgt, da det ikke er relevant i netop denne sammenhæng.

Som nævnt, er undersøgelsen relevant ift. specialets fokus, da den undersøger, hvad den 'teknologiserede tilstedeværelse' er, hvordan det fungerer i den moderne kontekst og hvordan det ultimativt er en uegentlig tilstedeværelse. Så udover at være et stykke arbejde, som empirisk behandler et teknologisk område med væren-i-verden, så kan dens konklusioner og opdagelser ses, enten som et modspil eller forstærkende ift. Polt og Heideggers teknologikritik. Derfor kan begge artikler give indsigt og senere lægge op til en diskussion af analysens konklusioner.

Analyse: del 2.1

Teknologiens påvirkning og Gelassenheit

Polt bruger Heideggers teknikfilosofi til at belyse, hvad han mener er den 'fare' som Heidegger gav udtryk for i sit senere forfatterskab, i en moderne kontekst. Polt citerer dette fra *Gelassenheit*:

We can use technical devices as they ought to be used, and also let them alone as something which does not affect our inner and real core" (Heidegger, 1966 [1959], s.54).

Hvad er denne indre og reelle kerne? Før der laves en dybere analyse af spørgsmålet, må de afgørende begreber udredes.

Nicolaisen påpeger, hvordan den sene Heidegger anså, at svaret på moderne teknologis påvirkning, ville være at forstå verden gennem andre parametre end det som teknologien gør ved forståelsen. Sagt anderledes; still-adset 'farver' hvordan vi tænker (Nicolaisen, 2007, s.240). Heidegger præsenterer begrebet 'sindsro' (*Gelassenheit*), for at give en yderligere forklaring til hvad still-adset gør ved tænkningen (ibid.).

Heidegger fortsætter efter citatet med at give et svar på, hvordan anvendelse af teknologien kan bruges, uden at blive "bundet" til den, i en negativ forstand (Heidegger, 1966 [1959], s. 53). Han mener, at det kræver mediterende tænkning (ibid.). Den 'tænkning' er en slags 'sindsro i forhold til tingen' (*Gelassenheit zu den dingen*).

Den sindsro, som Heidegger nævner, er en modstand til still-adsets påvirkning af hvordan verden fortolkes (Nicolaisen, 2007, s.240). Verdensfortolkningen som still-adset lægger op til, er en instrumentalistisk pragmatisk forståelse. Sindsroen er et modperspektiv, som giver et 'åbent' forhold til teknologien, hvor Heidegger mener at Still-adset giver et 'lukket' forhold.

Hvad der menes med sådan et forhold, er muligvis en reference til Heideggers tidligere svar, som blev givet i DFNDT, ved at gå tilbage til *techne*. Der blev det præsenteret hvordan et forhold til teknologien uden still-adset, kan dannes og bruges ift. at vedligeholde det førnævnte åbent/frie forhold.

Afsluttende er dette meditative forhold til teknologien opdelt i to: sindsroen og mysteriet. 'Mysteriet' i denne sammenhæng er, hvad Heidegger kalder det, når man ser teknologiens væsen og ikke udelukkende et instrument. Still-adset er typisk et 'lukket' binært (korrekt/forkert) udsyn, hvorimod i sindsroen og åbenheden til mysteriet, er forholdet mere åbent (sandt/falsk). Med andre ord, så er den åbne indsigt, at kunne se hvad der er 'bag' teknologiens instrumentalitet i modsætning til at kun se det tekniske (Heidegger, 1966 [1959], s.55). Åbenheden til mysteriet og sindsroen hører sammen og udgør, hvad der skal til, for at kunne have det åbne (reddende) forhold, som Heidegger både beskriver i DFNDT og i *Gelassenheit*.

Hvad er denne reelle og indre kerne så, ifølge Heidegger? Muligvis er det et forhold til teknologien, som bevarer tilstedeværelsen i et egentligt forhold til væren og som ikke lader teknikken gøre den tilstedeværelse uegentlig ved nysgerrighed og snak. 'Den indre og reelle kerne' kan være en reference til en egentlig tilstedeværelse, i modsætning til Das Man-tilstedeværelsen. Spørgsmålet kunne måske stilles som; kan vi bruge teknologien som den bør bruges, uden at den omformer vores tilstedeværelse og det egentlige forhold? Både Polt og Heidegger opstiller hver deres svar på hvorledes det opnås. Polt ved den 'digitale sabbath' og Heidegger i DT ved sindsroen og mysteriet (og *techne* i DFNDT). Men hvor langt går Heideggers og Polts argument i den moderne brug af teknologi, i en informationsteknologisk præget økonomi? Er den frygt for teknologiens væsen kommet frem og har den manifesteret sig? Det vil artiklen fra Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi belyse ift. Heideggers Umwelt, Mitwelt og Selbstwelt.

De tre væren-i-verden modi og tvetydighed i Oman

Polt skriver i forhold til teknologiens effekt af væren-i-verden:

“As the information we gather through our devices is torn from its context, the phenomenon of ambiguity (Heidegger SZ, §37) becomes unavoidable. Words and deeds can be absorbed faster than ever into a sphere where genuine and unguine get confused, where everything is soon characterized as passé, and where readymade interpretations get slapped as fast as possible on every event. Every expression becomes one message among billions; it can be copied instantly, and instantly published; its author can always be pseudonymous; ironic quotation marks grow up around every saying, and it gets passed around as a “meme” whose origin is unknown and whose value is dubious” (Polt, 2014, s.191).

Polts citat om hvordan information og den levevis som kommer af den, muligvis har en forbindelse mellem 1) Tilstedeværelsen som Das Man og teknologien som tillader det og 2) Hvordan tilstedeværelsen går fra at være udspændt mellem de verdener, til konstant at være til stede i dem alle sammen.

Disse observationer fra Polts artikel, fører til fundamentale spørgsmål både til Heideggers egen kritik og den kritik, som heidegger-fortolkere efterfølgende har. Dog ville dette spring fra Heideggers begreber fra Das Man til teknologien være ufuldstændig uden at kontekstualisere Heideggers terminologi fra *Die Frage nach der Technik* ift. casen. Det vil blive udredt i det næste afsnit.

Er denne tvetydighed, som Polt identificerer (ligesom Heidegger gør i DFNDT ift. teknikkens væsen) et fænomen, som eksisterer isoleret i den heideggerske kritik eller ses det også i praksis af dem som lever i “tvetydighedens fænomen”? Det fænomen er, som Polt skriver, hvad erfaringsdistancen som sker når fænomenet ‘erfares’ uden konteksten som den opstod fra (Polt, 2014, s.191).

Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi fremstiller et konkret og pragmatisk syn på teknologien og belyser også hvordan det pragmatiske argument muligvis bliver problematisk. Ligesom Ihde, beskriver Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Auf de pragmatiske årsager, som individerne i artiklen bruger, når de skal forklare deres brug af teknologi (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.433).

De bruger teknologien på en måde, som gør deres mobile levevis mulig og giver dem en løsning på at være 'flere steder på én gang' (ibid.). Derudover hænger deres levevis tæt sammen med teknologien og den dynamik udgør så den nomadisme, som beskrives gennem artiklen.

Det forhold som de digitale nomader i Oman har til teknologien, er ikke problemløst og har sine udfordringer. Først og fremmest, er de teknologiske begrænsninger, såsom mangel på strøm, et problem som de digitale nomader finder løsninger på, ved at være forberedte med 'power banks' og lignende (ibid., s.436). De ruter, rejseplaner, transport, stoppesteder, ventepladser og lignende, har ikke nødvendigvis en infrastruktur, som kan understøtte de behov, som de digitale nomader er afhængige af (ibid.).

Men er disse beskrevne udfordringer en del af den tvetydighed, som Polt beskriver? Muligvis ikke. I og med, at forfatterne af artiklen beskriver disse forhold, ganske praktisk, både mht. til teknologiens mulighedsskabende kraft og den livsstil, som følger med, så er problemet om tvetydigheden ikke et intuitivt problem¹⁰, som i en heideggersk kritik. Kritikken udpeger de fænomenologiske konsekvenser af det pragmatiske perspektiv. Dette giver ikke nødvendigvis anledning til at konkludere, at det er *på grund af* det tvetydige forhold som nomaderne har til teknologien. I stedet, er det netop et eksempel hvor, *hvis* man antager at teknologien er tvetydig eller resurseliggørende, så ville det være et romantiseret syn på teknologien og dermed blindt overfor det flerdimensionelle og pragmatiske (Ihde, 2010, s.85).

Derfor er det en indvending, som er nødvendig at have med i enhver analyse, når det kommer til teknologi og en heideggersk kritik, hvis man tager Ihdes stilling som værende autentisk. Men hvor kan en heideggersk kritik af den digitale nomadiske livsstil så findes? Læsning af Polts mere abstrakte pointe, kan føre til en række spørgsmål ift. artiklen. Polt justerer Heideggers begreb om nysgerrighed og snak ift. moderne teknologi og især, men ikke udelukkende, informationsteknologi (Polt, 2014, s.187).

¹⁰ Evne til at forstå noget umiddelbart, uden at gøre brug af bevidst tænkning

Altså, hvad siger den slags kommunikation som bruges i det nomadiske liv, om forholdet til teknikken? Hvad er 'snak' og 'talen' for nomaderne? Hvad er 'nysgerrighed' og en mere 'egentlig søgende/spørgende' tilgang for nomaderne? Disse spørgsmål, er mere passende i en heideggersk kritik. De spørgsmål undgår problemet som Ihde rejser angående romantisering og blindheden overfor pragmatiske sider af teknologien. Måden det undgås på er tosidet:

- 1) Spørgsmålet angående teknikken er ikke nødvendigvis om det tekniske aspekt, men mere hvad dens væsen (essens) er.
- 2) Ved undersøgelse af teknikkens væsen, kan en indsigt i de ontologiske og fænomenologiske spørgsmål stilles og besvares.

Hvordan kan en heideggersk analyse så fortsætte uden at overse det pragmatiske og flerdimensionelle, som Ihde beskriver? En mulighed kunne være, at se på hvad still-adset, som teknologien bringer med sig, gør ved en komplet integration i hverdagen, som i Oman med de digitale nomader *trods* pragmatiske og flerdimensionelle fordele. Altså, at indse at Heideggers kritik har en naturlig begrænsning, som er både historisk og praktisk. Der kan stadig stilles spørgsmål angående de ontologiske problemer, som Polt viser. Pragmatiske-instrumentelle gevinster (praktiske som de er) gør noget ved tilstedeværelsen, da mange konceptuelle barrierer ift. tilstedeværens forståelsesramme, omformes med teknologien.

Det teknologiske perspektiv antager, at en konstant forbindelse til omverden giver adgang til de pragmatiske gevinster, som bliver beskrevet i undersøgelsen i Oman. Men Polt beretter, at fordelene kan være ganske intuitive, men konsekvenserne er det ikke (ibid.). Et overforbrug af digitale enheder har i mange felter givet anledning til, at undersøge konsekvenser som f.eks. psykologiske, sociale-psykologiske, personlighedspsykologiske, biologiske-psykologiske og neurologiske felter m.m. (ibid.). Polt understreger, at det ikke er hensigten at bevise eller afvise de fund, som findes i disse felter (ibid, s.189). Derimod forsøger han at sætte problemet i et ontologisk perspektiv ved at undersøge de observationer og tendenser i den teknologisk-drevne kultur, som i Oman og generelt i det moderne samfund, i en tilstedeværelseanalyse.

Men før analysen af Heideggers og Polts argument versus Ihdes indvendinger, bør de udredes på et teoretisk og praktisk plan. Fremlægger Heidegger et essentialistisk “one-size-fits-all”-argument som Ihde siger? Kan Ihdes argumentation hænge sammen med den redning/fare-argumentation, som præsenteres i DFNDT?

Heidegger som essentialist

Både Polt, Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi lægger vægt på egentlighed i *Sein und Zeit* heideggerske forstand, dog på forskellige måder. Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi argumenterer for at motivationen til den digitale nomadiske livsstil, er de pragmatiske muligheder, som teknologien giver adgang til. Flere steder beskrives der observationer, både fra generelle tendenser i løbet af undersøgelsen, men også fra specifikke interviews. Teknologiens pragmatiske og flerdimensionelle fordele, som også bliver beskrevet af Ihde, forstærker selvstændigheden og de relationelle forhold i organisationen (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.443-444). Teknologien som bliver anvendt i Oman har konsekvenser og gevinster. Dog er teknologien hverken egentlig eller uegentlig i en essentialistisk forståelse, men i stedet flerdimensionel. Det betyder ikke, at der kan argumenteres for, at et flerdimensionelt syn igennem Heideggers teknikfilosofi kan opnås ved brugen af hans redning/fare-argument. Ved at opdele teknologien i to, overses nuance. Men findes der nuancer i Heideggers redning/fare-argument om teknikken, trods dens essentialisme? Og i så fald, hvordan ville det se ud?

Heideggers redning/fare-argument er endimensionelt, da analysen opløftes til en abstrakt og fjern argumentering. Diverse forskelle i den teknologiske sfere bliver derfor overset og gjort til én enkelt enhed (eller essens) (Ihde, 2010, s.21). Ihde mener, at Heideggers analyse viser, hvordan den partikulære subgenre af teknologi ikke kan og bør analyseres under ét overordnet begreb som still-adset, som i Heideggers teknikfilosofi (ibid, s.120).

Et eksempel kunne være informationsteknologi, som Polt bruger i sin artikel og 'cloud'-teknologi som Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi i deres. Polt bruger sådan set Heideggers 'still-ads' ift. informationsteknologi og argumenterer for, at en balance og et perspektiv kan opnås, ved Heideggers redning/fare argumentation (Polt, 2014, s.194). Den balance opnås ved at begrænse analysen til et fænomenologisk og ontologisk perspektiv. Still-adset er en ontologisk beskrivelse af en teknisk verdensforståelse, så analysen må balances, med det i mente.

Men er dette så et tilfredsstillende modsvar til Ihdes kritik? Polt gør det ganske klart, at Heidegger ikke søger at rette kritikken imod teknologien, som en del af verden. Den vil under alle omstændigheder være en uundgåelig del af verden. Men derimod, spørgsmålet om hvad forholdet til teknologien er og hvordan det fra et ontologisk perspektiv er værensbestemmende. Heideggers udtryk om still-adset, er et redskab til at analysere et verdenssyn, hvor det teknologiske former forholdet mellem ting og mennesker.

Det som Ihde mener er 'fjernt' og abstrakt i Heideggers argument, som ultimativt gør det endimensionelt, er muligvis Heideggers præsentation af teknologien i DFNDT da den er skrevet i et ontologisk perspektiv (Ihde, 2010, s.120). Polt forsøger, at gøre Heideggers kritik valid og undgå at falde i en lignede fælde, ved at vedligeholde Heideggers udtalelser om teknologien som værensbestemmende og samtidig prøve at acceptere det argument som Ihde også har, angående abstraktion ift. analysen. Et eksempel på det, er når Polt viser hvordan still-adset ses ved Das man-trækkende.

Hvordan hænger dette sammen med artiklen fra Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi? Jo, denne udlægning af den udelukkende heideggerske argumentation med anerkendelser fra en pragmatisk og postfænomenologisk kritik, er afgørende for hvor man lander ift. en analyse af artiklen. Ved en undersøgelse af teknologiens effekt på væren-i-verden, og generelt i en fænomenologisk analyse, bør man overveje hvilke perspektiver og erkendelser som antages.

Formålet med denne udredning ift. kritikken af Heideggers version af teknikkritik i DFNDT og Polts 'opdatering' er at vise, hvordan en moderniseret version af analysen kan vedligeholdes og samtidig udpege fænomenologiske og ontologiske problematikker.

Så selvom en distinktion mellem en skrivemaskine og en moderne pc stadig er under 'teknik', så kan de underliggende ontologiske/fænomenologiske problematikker (trods de tekniske forskelle), vel stadig undersøges?

Det samme kan siges om teknologien overordnet. Selvom Ihde mener, at Heideggers kritik er forældet ift. moderne teknologi, så kan en ontologisk analyse som Polts, stadig undersøge hvad de gevinster fra teknologiske-subgenrer som informationsteknologien gør ved tilstedeværelsen i et fænomenologisk perspektiv.

Analyse: del 2.2

“Re-ontologizing the world” - væren-i-verden i digital nomadisme

Eftersom Polt og Ihde begge har substantielle argumenter ift. brugen af Heideggers teknikfilosofi, så vil en analyse ud fra den foregående opridsning af udgangspunkterne fra disse to Heidegger-fortolkere, gøre en undersøgelse desto mere rig på kontekst. Det næste trin i en analyse af specialets spørgsmål angående kollapset af de tre væren-i-verden modi, vil være, at gennemgå Polts konklusioner. Målet ved at gå den igennem, med den viden fra forrige afsnit og forsøge at finde en vej, hvor en vurdering af det ontologiske spørgsmål som Polt stiller ift. teknologien, kan anvendes i andre eksempler, såsom Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufis artikel. Spørgsmål som vil kunne belyse problemformuleringen om *Umwelt, Mitwelt & Selbstwelt kollapser i en digital nomadisk arbejdskultur*: Er casen som fremlagt af Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi et bevis på, at Heideggers ‘fare’-argument ikke er et problem? Hvis det antages at modellen kollapser, hvad vil det helt præcist sige?

Et relevant spørgsmål ift. casen af den digitale nomadisme fra Oman kunne være, om Heidegger og Polts kritikpunkter kan findes der. ‘Jager’ teknikken forbi nomaderne og lever de uegentligt i form af hjemfaldelse?

I afsnittet om de tre væren-i-verden modi og tvetydigheden i Oman, blev argumentet hvordan Polt ‘ontologiserer’ observationerne fra neurologiske og andre videnskabelige felter (Polt, 2014, s.189). I stedet bearbejder Polt Cyberbeing, igennem still-adset for at belyse teknologiens indflydelse på tilstedeværelsen og viser derfra hvordan blandt andet Das Man-tilstedeværelsen kan bruges til at forstå tilstedeværelsen i forhold til teknologien.

Det samme vil blive forsøgt med den digitale nomadiske kultur fra Oman. Så hvis det antages, at Polts observationer kommer fra et heideggersk perspektiv angående teknik, hvor findes der så eksempler på ‘faren’ og det ‘skadelige’? De punkter vil blive fremhævet og undersøgt i næste afsnit.

En arbejdende og tidsløs tilstedeværelse

Tilstedeværelsen agerer indenfor de temporale betingelser eller vilkår, som er opstillet i tidsligheds-begrebet. Ganske kort, så opstiller Heidegger tidsligheden som et modperspektiv til en 'statisk' tidslighed som nævnt i Das Man-, tidslighed- og historicitets-afsnittet.

I dette afsnit undersøges de forbindelser som Polt skaber fra Heidegger teknikfilosofi til den moderne informations- og kommunikationsteknologi.

Undervejs i artiklen af Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, spørger forfatterne deres interviewees angående deres arbejdskultur og kontakt med kolleger (og/eller forretningskontakter) (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.444). De skriver hvordan de bruger programmer som "Workplace", "WhatsApp", "Skype", "SOMA", "Zoom.us" og andre platforme. Dog, understreges der efterfølgende, at den arbejdskultur har konsekvenser som:

- 1) Tab af ansigt-til-ansigt med kollegerne i firmaet.
- 2) Besvær med at motivere arbejder-teams på grund af konstant rejsen.

Disse konsekvenser kan virke overfladiske, men hvis man bruger Polts observationer og refleksioner, angående samspillet med menneskene og teknologien, så kan visse indsigter opnås.

Polts argumenter fra Das Man til Cyberbeing, kan vise hvorledes der er en rød tråd mellem idéerne fra Heidegger og Polt, til nomaderne i Oman.

Ifølge Polt, er Cyberbeing opbygget, omkring uegentligheden ved en Das Man-inspireret tilstedeværelse, som har de samme træk fra SZ, bare i en moderne kontekst (Polt, 2014, s.189). Man '(hjem)falder' til en uegentlig tilstedeværelse, ved at lade still-adset fra Cyberbeing være den eneste værensåbning og form for forståelse (ibid.). Mere konkret, så *er* Cyberbeing en moderne Das Man-tilstedeværelse.

Hvad er argumenterne for sådan en pointe? Polts argument er delt strukturelt op omkring Heideggers Das Man-begreb: nysgerrigheden, snakken og tvetydigheden. Disse elementer er ikke det nye, som Polt bringer til denne diskussion. Det mere relevante er hvad han tildeler diverse dele af Das Man-begrebet, for at gøre forbindelsen til den moderne teknik mere tydelig.

Polt skaber en forbindelse ved at starte med nysgerrigheden som en konsekvens af 'faldet' til Cyberbeing:

“The aspect of falling that cyberbeing most obviously facilitates is curiosity” (Polt, 2014, s.190).

Her mener Polt, at korrelationen mellem hjemfaldet og Cyberbeing som skaber nysgerrighed, er bundet sammen i Das Man begrebet. Nysgerrigheden i konteksten af det førnævnte citat, er den samme definition som Heidegger tillægger det. Nemlig, at det er kravet for det nye, fordi det er nyt (ibid.) Polt bygger videre på forbindelsen mellem nysgerrighed og den moderne teknik, ved at anvende træk fra nysgerrigheds-begrebet til informationsteknologiens digitale enheders voksende indflydelse (Polt, 2014, s.190). Da mængden af information stiger, så falder evnen af at dvæle (understanding), ifølge Polt. I denne uegentlige form for forståelse, forsvinder brugstøjet, som informationen uddrages fra (ibid.) Det forsvinder i den forstand, at det meningsfulde og relationelle forhold til brugstøjet ikke opnås, før det erstattes med noget nyt. Man mister *brugstøjshele*¹¹ ved at afkaste de informations-værktøjer, som bruges eller anvendes (ibid.). Brugstøjshele er en betegnelse for hvordan et brugstøj er 'en del' af en helhed. Dens *um-zu* henviser til den brug og unden det, så mistes helheden i den forstand (Heidegger, 2017, s.91). Et eksempel kunne være, når brugen af en teknologi bliver altindkluderende, i alt hvad man laver. Hvis man bruger sin telefon til *alt*, hvad er dens formål, hvis formålet er 'alt' i den bredeste forstand? Dens 'helhed' forsvinder, når dens brugssammenhæng bryder sammen. Den hjemfaldelse som Polt forbinder med Cyberbeing, ligger i nysgerrighedens tendens til at passe ind i den hurtigt skiftende natur af informationsteknologi (og måske digital teknologi generelt).

¹¹ Heidegger, 2017, s.91

Det anses for at være træk fra Das Man-tilstedeværelsen. I stedet for at opnå en dybere forståelse over det, som håndteres med brugstøjet, så hastes der videre til det nye (ibid.). F.eks. I stedet for at undre sig over, hvad kommunikation med kollegerne udelukkende over digitale enheder gør ved erfaringen, som førhen blev gjort uden den, så hastes der til de nye opfindelser og 'forbedringer' ift. kommunikation, uden eftertanke. De ontologiske og fænomenologiske spørgsmål, bliver fortabt i hvileløsheden og Das Man-tilstedeværelsen. Den hurtigt skiftende natur, kunne man også se, i en undersøgelse af Søren Schultz Hansen.

I værket *Digitale indfødte på job* (2015) af Søren Schultz Hansen, beskriver han en generation af unge, som er "indfødt" i en digital kultur og hvilke dilemmaer de bringer med sig. Især to steder i værket kan man trække tråde til organisationers filosofiske overvejelser.

Først er det værd at bemærke, at værket som blev udgivet i 2015, i den grad er relevant for at forstå de fund¹² som Raišienė og kolleger gjorde sig, da de undersøgte hvordan diverse grupper i arbejdsmarkedet, tilpassede sig til de digitale løsninger i COVID-19 krisen (Raišienė et al, 2020). De fandt, at "millennium generationen" og yngre, tilpassede sig bedre end "baby boomer generationen". Raišienė og kolleger kom frem til at det peger på, at de yngre generationer har tilpasset sig tidligt i en digital verden, så omvæltningen var ikke en grundlæggende udfordring eller blokade for dem og deres arbejde (Raišienė et al, 2020). Det er også en pointe, som Hansen understreger, men i en bredere forstand. Hansen beskriver hvad han anser, som en helt speciel egenskab hos den yngre generation ift. digitalisering:

"Det helt unikke for denne generation er, at forandring er dybt forankret i et helt livs erfaring og konkretiseret af de livsbetingelser, som netop den digitale verden har bragt med sig" (Hansen, 2015, s.66).

Det er derfor en bemærkelsesværdig lignende konklusion, som Raišienė og kolleger også kom frem til i 2020. Det er ikke et tilfælde at Hansen i sin tidlige analyse af digitale "indfødte" fik relevans i en periode, hvor den teknologiske tilpasning, er nødvendig.

¹² Raišienė, Agota Giedrė et al. "Working from Home—Who Is Happy? A Survey of Lithuania's Employees During the COVID-19 Quarantine Period." *Sustainability* (Basel, Switzerland) 12.13 (2020): 5332–. Web.

På den ene side er der de unge i ”Digitale indfødte på job”, som ikke kun tilpasser sig let til den virtuelle verden i krisen, men som også så det som en selvfølge (Hansen, 2015, s.22). De anser forandring som et vilkår frem for en episode (Hansen, 2015, s.22). De ser ikke sammensmeltningen mellem arbejdet, fritiden og hjemmet, som en nyhed (Hansen, 2015, s.121). Ud fra disse eksempler, er det især vigtigt at understrege, at beskrivelsen af disse unge, er baseret på samtaler, som Hansen havde med de unge og selvfølgelig er der begrænsninger ift. brugen af samtalebaseret evidens. Men ikke desto mindre, så er det et udgangspunkt, hvorfra den ene ende af problematikken med digitaliseringen kan sættes op og forstås ud fra et perspektiv med visse forudsætninger.

På den anden side, har vi de problemer, som begge grupper (unge og ældre) får, som konsekvenserne af den pludselige omstilling af digitale vilkår og rammer.

Grænseløsheden mellem hvornår man arbejder og ’holder fri’ har ingen konkrete standarder, når arbejdet er foranderligt og ’tid-og-sted-problemet’ er blevet ’løst’ af digitaliseringen af arbejdet (Hansen, 2015, s.19). Altså ganske banalt: konstant tilgængelighed versus betinget tilgængelighed bliver en del af Cyberbeing ift. arbejdet i den moderne tid.

Dette korte indskud fra Hansen, var for at vise de tendenser som Polt beskriver, fra et sociologisk perspektiv. De observationer, som findes i artiklen om digitale nomader beskrives også i Hansens undersøgelse. Er den grænseløshed som Hansen beskriver også et problem eller en løsning i Das Man-tilstedeværelsen? Og hvad med tvetydigheden og den konstante ’hasten’ til det nye? Dette vil blive undersøgt, for at kunne give svar på, om Das Man-trækkene også findes på det plan, i den nomadiske arbejdskultur.

Når teknologien overvinder distance

Polt viser en sammenhæng mellem hvad Heidegger kalder det 'rummelige' og nysgerrigheden:

“Curiosity also involves an inauthentic form of spatiality. We essentially tend to “de-sever” things or bring them near in our attention (Heidegger SZ, §23). Thanks to our cyberdevices, we can almost instantly de-sever remote text, images, and sounds, skipping imperceptibly over the earth from which these phenomena have grown.” (Polt, 2014, s.190).

Hvad er denne rummelighed (spatiality) som omtales her? Heidegger bruger udtrykket i SZ for at beskrive hvordan tilstedeværelsen agerer med verden som et 'sted' eller 'rum' (Heidegger, 2017, §23).

Den hovedsagelige pointe med introduktionen af rummeligheds-begrebet i citatet er, at vise hvordan et sted eller 'rum', binder fænomenet og stedet hvor det opstår fra, sammen. Et eksempel kunne være, at det at 'være på kontoret på en eftermiddag, i Aarhus', bliver erfaret ud fra være til stede i kontoret. Tages stedet og rummet ud af konteksten, ændres fænomenet, siden den helhed, som oplevelsen af at *være* på kontoret er forbundet *med* kontoret. Dog er teknologien som Polt kritiserer, stærkt motiveret af, at 'fjerne' forbindelsen mellem kontoret og erfaringen på kontoret.

Heidegger bruger begrebet *fjern-else*, for at beskrive hvordan 'tilstedeværelsen har en værensmæssig tendens til nærhed' (Heidegger, 2017, §23). Hvad der menes med 'tendens til nærhed' fortolker jeg, som det fænomenologisk perspektiv, som Heideggers begreber og teori arbejder ud fra. Altså relationen mellem stedet og erfaringen. Den tendens som beskriver fjern-else, er et eksistentiale, da tendensen anses som en 'værensmåde' for tilstedeværelsen (ibid., s.130). Heidegger eksemplificerer denne fjern-else ved, hvordan der søges en hastighedsforøgelse, på mange forskellige planer og steder (hurtigere rejser, nyheder, bestillinger m.m.). Det er, ifølge Heidegger, et forsøg på at overvinde fjernheden (ibid.). Denne overvindelse skal ikke forstås som en distance, som herfra til Østrig, men mere som en passiv tilnærmelse af forholdet til væren-i-verden. Det er en erfaringsmæssig distance, hvor varetagelsen af væren, er distanceret *ved anvendelse af* brugstingen. Der er ingen mulighed for varetagelsen af væren-i-verden, hvis man f.eks. ser noget i fjernsynet.

Man er muligvis tættere på det som vises, men det er udtrykt i et lukket format, hvor man forstår det som værende tæt, men fjernt. Den relationelle forståelse, som væren-i-verden hovedsageligt består af, adskilles ved at overvinde den fjernhed.

Fjern-else er som en 'fjern nærhed', som opnås f.eks. ved at tale over Zoom.us med kolleger fra Aarhus. Man er 'nær' i den forstand, at med teknologien kan man tale og se hinanden, men erfaringsmæssigt er man fjern. Vi forsøger at 'overvinde fjernheden' i fænomenologisk forstand. Fra et heideggersk perspektiv kan Zooms.us' fremstilling af kollegerne således fint betragtes som et tale/se-brugsting, men det er et urørligt og lukket værk, som teknologien præsenterer. Med andre ord suppleres denne udvidede Zoom-verden ikke af nogen mulighed for varetagelse. Skærmen erstatter et faktisk fravær med et simuleret nærvær.

Dette forsøg på at overvinde fjernheden ses også i Cyberbeing, som Polt forsøger at belyse i det foregående citat. Det fjerner kontekst, ved f.eks. at interagere med en nyhed, langt fra vores virkelighed, så der hvor fænomenet er udviklet fra, separeres på bekostning af konteksten. Hvis man ser en skovbrand i TV og betragter fænomenet, hvor man ser en skov brænde som er svær at stoppe. Hvad er konteksten ift. at forstå den skovbrand? Hvad vil det sige, at 'se' en skovbrand, igennem TV'et fremfor at være til stede og kunne se den og erfare fænomenet i dens kontekst (helhed). En heideggersk kritik i Polts optik vil påpege, hvordan den nærhed som TV'et bringer til fænomenet, er simuleret nærhed (Polt, 2014, s.191).

Hvordan er dette en 'uegentlig form for rummelighed' i følge Polt? Det er uegentligt, da dette muligvis er den 'sprint' til det nye, uden eftertanke til at dvæle og skabe sig et dybere forhold til fænomenets helhed; altså nysgerrigheden. Er det nysgerrigheden alene, som gør denne rummelighed i Cyberbeing uegentlig? Nej. Da konteksten fjernes ved, f.eks. at lyn-behandle nyheder fra 'live-updates' på internettet, så bliver fænomenet uundgåeligt *tvetydigt* (ibid.). Så konsekvensen af tendensen af nærhed, ved forsøg på overvindelse af fjernheden (som er et træk af nysgerrigheden) skabes der erfaringsmæssig tvetydighed.

Hvordan kan en dybere forståelse af et fænomen forstås, når en overskrift fjernet fra tiden og stedet det kommer fra, er det eneste som fortælles om? Og vigtigere end det, hvad er forholdet til fænomenet beskrevet af et individ fra en blog, andet end fjernt og nysgerrigt? Dette er den fænomenfjernhed som skabte tvetydigheden.

Tvetydigheden kommer af, når nysgerrigheden fjerner konteksten hvorfra fænomener opstår. Men Polt går videre fra at rummeligheden og tvetydeligheden som Cyberbeing faciliterer, til at det også frembringer en uegentlig tidslighed. Hvad der menes med det, er delt op i to hovedargumenter.

- 1) I forsøget på at overvinde fjernheden, adopteres en Das Man-tilstedeværelse i Cyberbeing. Polt argumenterer om hvordan Das Man-tilstedeværelsens elementer skaber en uegentlig form for rummelighed. I forlængelse af det, skabes en uegentlig form for tidslighed (ibid.). Hvordan den uegentlighed opstår, hænger sammen med udfaldet af hvordan de tre Das Man-træk udvikles i Cyberbeing. Tvetydigheden opstår ved snakken og nysgerrigheden. Snakken og nysgerrigheden i Cyberbeing, er et udfald i forsøget på at overvinde fjernhed. Når den overvindelse opnås, står man tilbage med nærheden, men uden den kontekst/helhed, som det fjerne havde. I det tomrum, hvorfra information bliver taget ud af sin kontekst, fyldes det tomrum med tvetydighed. Den tvetydighed, er resultatet af den uegentlige rummelighed og dermed en ligeså uegentlig tidslighed.
- 2) Den uegentlige tidslighed, som står tilbage med en nærhed, som havde en naturlig/fysisk fjernhed. F.eks. en begivenhed som fandt sted, i et andet land/amt/by og den information som begivenheden udløser er 'bundet' af den omverden, hvor begivenheden sker. Med de naturlige barrierer opløst af teknologi, er information ikke bundet til en helhed/kontekst. Polt argumenterer derfor med, at i det tilfælde, så åbner det ikke kun op for et tvetydig tidslighed, men også op for en *bestandsliggørelse* af begivenheden (i Cyberbeing) (ibid.).

Hvad der menes med bestandsliggørelse af begivenheden oversætter Polt mere generelt til information. Information er så altinkluderede et begreb som både kan defineres ift. mennesker, fænomener, steder og meget mere. Ved at bruge still-adsets logik, så er 'data' en bestand. Den bestand kan 'lagres' på samme måde, som en moderne vindmølle lagrer strøm. Den slags lagring af information som i Cyberbeing påvirker tilstedeværelsens forhold til fænomenerne. De betingelser som begivenhederne havde, som universelle vilkår i form af begrænsninger, ændrer sig, når det hele omdøbes af f.eks. erindringer, oplevelser, minder etc. til én term: information eller data. Der opstår en tvetydighed i sig selv, når Cyberbeing faciliterer omdøbningen af mange termer til en altinkluderende tvetydigt term som 'data' (ibid.).

Polts mener derfor, at Das Man-tilstedeværelsen i Cyberbeing er selvforstærkende i dens udvikling og at teknologiens udvikling følger disse baner (og måske især i overvindelsen af fjernhed). Denne udvikling stiger kun i hastighed (ibid., s.192). Dette ses også i hvordan teknologi som smartphones og andre digitale enheder, sletter de fysiske (rumlige) og tidslige barrierer. I de to næste afsnit vil dette blive fremhævet. Det ene afsnit vil undersøge teknologien som nomaderne fra Oman bruger i Ihdes postfænomenologiske og pragmatisk perspektiv. Det andet afsnit, vil præsentere når nomaderne teknologi bliver fortolket ud fra et heideggersk perspektiv.

Pragmatiske løsninger og Cyberbeing

De digitale nomader i Oman bruger Zoom.us og andre platforme for at samarbejde med deres kolleger, som ikke har mulighed at være i samme rum som dem (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.443). I artiklen ses der to eksempler, hvor deltagerne udtrykker problemer med teknologi, som Zoom.us ved at påpege to kritikpunkter, som også blev nævnt i det forrige afsnit.

Det store spørgsmål, ift. Polts problematisering af Cyberbeing er:

- 1) Lever disse nomader i Cyberbeing?
- 2) Er deres arbejdskultur en Das Man tilstedeværelse?

Først vil der blive argumenteret for, om nomaderne fra Oman lever i Cyberbeing. Vi kan anvende det som er blevet destilleret fra Polts artikel og sammenligne med hvad Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi beskriver ift. de digitale nomader.

Ganske kort opsummeret er forholdene for de digitale nomader således:

Arbejdstider	Arbejdspladser	Social motivation for den arbejdskultur	Adgang til arbejdsmateriale	Fordøjelse af information	Opsætning af arbejdsplads
“indtil arbejdet er færdigt”	Findes under konstant bevægelse og minimal tilknytning.	Et frit bevægende kollektiv som stimulerer kreativitet.	Cloud-teknologi samt hard drives.	Via. flere mobile instrumenter (pc, ipad etc.)	“Der hvor resurserne er” og til sociale opgaver bruges Zoom.us m.m.

Hvordan kan disse forhold fortolkes med henblik på den værensmåde, som Polt beskriver? Hvis man starter med de arbejdstider, som nomaderne arbejder efter, så ses den første pointe, som Hansen blandt andet også pointerer i sin undersøgelse. Nemlig at de begrænsninger som en stationær arbejdsplads har, i den grad ikke er et vilkår for nomaderne. Men ikke desto mindre er dette muligvis et eksempel på den konstante tilgængelighed, som teknologien giver den generation af arbejdere (Hansen, 2015, s.19). Derudover kan den konstante tilgængelighed og dermed løse arbejdstider, være interessant at undersøge i forlængelse med den altid forandrende arbejdsplads, som nomaderne har. Er dette en uegentlig form for rummelighed?

Hvis det antages at nomaderne faktisk sætter sig ned og arbejder i mange forskellige rum i løbet af en dag; hvad siger det om arbejdet?

Som nomaderne sagde til forfatterne af artiklen, så var konsekvensen af deres konstante bevægelse i løbet af en arbejdsdag, tabet af den fysiske kontakt og besvær med motivation af teams.

Er det et tvetydigt forhold, som det at 'være tilgængelig' i en arbejdskultur hvor man, teknisk set, er tilgængelig konstant? Manglen på motivationen kunne skyldes den tvetydighed, som både Heidegger og Polt beskriver i hver deres kontekst.

I Heideggers kontekst kunne sværhedsgraden i at motivere over telefon/pc/andet teknologi, være skyld i tvetydigheden i at 'opleve' så mange indtryk på én gang. I *Introduction to metaphysics* (IM) (2000a[1935]) med muligheden for at være en del af flere begivenheder på én gang, så udtrykker Heidegger det tvetydige ift. at 'opleve' flere begivenheder fra flere steder i verden, på samme tid (IM, s.40). Hvad blev der *egentlig* oplevet, frem for blot en overfladisk multitasking, er et presserende spørgsmål. En heideggersk fortolkning af at være alle steder, er på et eller andet plan, ingen steder. Das Man-tilstedeværelsen vil ift. nysgerrigheden, snakken og dermed tvetydigheden, være en del af det kollektive nye og nære (Nicolaisen, 2007, s.189-190).

Denne fortolkning kan også arbejdes ind i de tre væren-i-verden modi, da tvetydigheden i den ikke-eksisterende arbejdsplads giver anledning til at sætte spørgsmålstegn ved, hvad der sker når arbejdspladsen og omverden smelter sammen i en arbejdskultur, hvor den konstante tilgængelighed er en realitet. Er denne teknologiske mulighed, hvor arbejdet er i alle tre modi og adskillelsen ved fysiske begrænsninger, et eksempel på tvetydighedens logiske konklusion eller overvindelsen af 'fjern-else'? Der kan argumenteres for begge punkter .

Fra Ihdes pragmatiske perspektiv, må denne udvikling af arbejdet anses som en teknologisk sejr, da teknologien gør arbejdet mere effektivt. Arbejdet er ikke længere udelukkende en gerning i et betinget miljø (omverden), men derimod muligt over flere verdener. Dette kunne anses for at være frihedsgivende og progressivt, frem for begrænsende. Hansen påpeger, hvordan en generation, hvis erfaringer og livsbetingelser er forankret i sammensmeltning af arbejde/hjem, kollegaer/venner/familie, teknologisk afkoblet/'anways on' etc., er mere tilbøjelig til at se det forrige heideggerske paradigme som værende regressivt og begrænsende (Hansen, 2015, s.66).

Er denne teknologiske sejr et testamente til at overvinde de begrænsninger som holder mennesker tilbage, på et teknisk niveau? F.eks. er mennesker bedre stillet, på et fænomenologisk plan af disse overvindelser af fjernhed?

Disse praktiske spørgsmål er hvad Ihde bruger, i sit pragmatiske argument, som tilsyneladende har en teoretisk modstand til Heideggers teknikfilosofi (ihde, 2010, s.79). Ihde gør brug af en teknikfilosofi, som har flere dimensioner som teknologi kan vurderes ud fra. Heidegger deler det op i 'god' (reddende) og 'dårlig' (fare) (ibid., s.77). Men kan de pragmatiske gevinster opvejes på en flerdimensionel måde, hvor en binær vurderingsmodel kommer til kort? Fra Ihdes perspektiv, vil overvindelsen af fjern-else, som finder sted på mere teknologisk plan i det moderne arbejdsliv, være en overordnet sejr, men dog ikke uden faldgruber (ibid.).

Selvom de digitale nomader påpeger, hvordan deres arbejdskultur er dynamisk og stimulerende ift. kreativitet, så sker det også, at de barrierer som forsøges opløst af teknologien, ikke er fordelagtige med alle de sociale aktiviteter, som til tider er nødvendige i deres arbejde (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.443). Så der opstilles et eksempel, hvor Ihdes perspektiv ville fungere ganske anderledes end Polts heideggerske perspektiv: Polt ville anse at den pragmatiske sejr, som findes på en arbejdsplads i konstant bevægelse, sker på bekostning af en forstærkelse af de tendenser som udgør Cyberbeing. Hvorfor ville der, ud fra et heideggersk perspektiv, ikke kunne sættes pris på det pragmatiske og de generelle gevinster, som findes i den moderne teknologi? Et svar kunne være, at det ikke er teknikken som nødvendigvis er Heideggers fokus i *Die Frage nach der Technik*, men hvad dens væsen er. Og ifølge Heidegger er teknikens væsen ikke noget teknisk, men et afdække (sandhed) (Heidegger, 1999, s.44). Så et heideggersk perspektiv betyder ikke, at teknikaliteter og de pragmatiske gevinster bør sættes op imod, hvad teknikken gør ved tilstedeværelsen og verden. F.eks. hvis der argumenteres for, at det er billigere at kun tale over Zoom.us, så ville en heideggersk kritik udpege hvordan det at have kontakt, bliver forstået udelukkende fra et teknisk og pragmatisk udgangspunkt. Men har Ihdes postfænomenologiske argument et svar på Heideggers essentialisme? Muligvis kan en genovervejelse af Ihdes kuglepen-eksempel sætte lys på spørgsmålet.

Ihdes mere generelle kritik af Heideggers teknikfilosofi, er hvordan han opdeler teknikken i 'god' og 'dårlig', som dermed gør det endimensionelt og derudover, at hans kritik er en 'one-size-fits-all' argumentering (ibid., s.120).

Dog er den ‘postfænomenologiske’ kritik fokuseret på, hvordan Heideggers essentialisme ift. teknikfilosofi, er overbærende når det kommer til de mange former som moderne teknologi tager (ibid., s.120). Dette går tilbage til den førnævnte kritik, som vist i afsnittet med Don Ihde. Dog vil et eksempel som Ihde præsenterer ift. den kritik, give indsigt til at kunne fortsætte analysen ift. de gevinster som de digitale nomader har fundet i teknologien, versus de konsekvenser som følger.

“We are, I hope, gaining distance on the single essenced notion of Bestand and Gestell. One size does not fit all and no young Heideggerians today need feel guilty about not giving up their laptops. Neither shall I ever require my own students to hand in only "authentic" writing, the word as expressed through the hand with a pen” (Ihde, 2010, s.127).

Ihdes kritik af Heideggers teknikfilosofi, fra et postfænomenologisk perspektiv, udgør fundamentet for hans kritik. Ihde opstiller kuglepen-eksemplet således:

Heidegger beretter i *Parmenides*¹³ hvordan ved undersøgelse af det græske *pragma*, så trækker Heidegger en tråd fra hvordan forståelse af *pragma* kan være belysende, i forståelse af skabelse og essens ift. det at skrive (Ihde, 2010, s.121).

Dette går tilbage til hvordan hammer-eksemplet¹⁴ fra SZ, som viser hvordan et brugstøj er en forlængelse af personen, ved at være med i den meningsfulde helhed, som er projektet indgår i. Heidegger fortsætter, ved at berette hvordan det udelukkende er en menneskelig akt, at ‘skrive’ og ‘hånden’ er én essens af væren (ibid.). Når Heidegger foretrækker kuglepenen begrundet han det med, at når man bruger skrivemaskinen så ‘tastes’ der - der ‘skrives’ ikke (ibid., s.122). Det der menes, er hvordan Heidegger anser en adskillelse mellem den essens som binder det at skrive, sammen med legemet ift. kuglepenen. Dette kunne også forstås i hans *bestand* begreb, da der præsenteres en lignende adskillelse og ‘bestilling’ fra tingen som en ressource, frem for tingen i sig selv.

¹³ Martin Heidegger. *The Beginning of Western Philosophy: Interpretation of Anaximander and Parmenides*. Bloomington: Indiana University Press, 2015. Print.

¹⁴ Heidegger, 2017, s.91

Kritikkens vendepunkt er, når Ihde påpeger, at Heideggers kritik af skrivemaskinen, kunne vendes imod ham selv, siden en lignende adskillelse kunne ske da Heidegger lærte at skrive med kuglepen (ibid.). Kuglepen er, trods den favorisering som Heidegger giver den, også en teknologi.

Når det er sagt, så afslutter Ihde sin kritik med at påpege, hvordan en nostalgisk og essentialistisk kritik af moderne teknologi kommer til kort, da teknologi er multidimensionelt (Ihde, 2010, s.127). Denne anti-essentialisme går tilbage til Ihdes definition af den post fænomenologiske bevægelse, men også hvordan Heideggers teknologikritik er blind overfor den teknologi som er kendt og derfor overset (kuglepen).

Hvad kan dette eksempel gøre for analysen af nomaderne i Oman? Problematikken i Heideggers argumentation i praksis, ift. brugen af essentialistiske argumenter ift. teknologifilosofi, bliver gjort klar ved kuglepen eksemplet. Modperspektivet gavner analysen, ved at se faldgruberne fra teori til praksis ved anvendelse af Heideggers eksempler.

Hvis Polt bruger en heideggersk kritik af f.eks. de digitale nomaders forhold til arbejdspladser og fordøjelse af information, så kan en bestandkritik rettes imod deres forhold til information og arbejde. I den arbejdskultur hvor nomaderne færdes, bruges fysisk information ikke ofte og deres arbejdspladser er tit i en offentlighed hvor de er i kontakt med kolleger som ikke er i nærheden. Derfor mødes de udelukkende digitalt. Polt udpeger hvordan Das Man-tilstedeværelsens træk er i spil, i megen af den digitale kultur (Polt, 2014, s.192). Er teknikkens essens i Polts øjne stadig hvad Heidegger udpeger og derfor en 'fare' for den 'indre kerne' som der citeres fra Heidegger i 1959?

I sin oprindelige kritik sætter Heidegger fokus på hvordan still-adset viser en sandhed, som gør forholdet mellem mennesker og naturen til *bestand*. I stedet fokuserer Polt på hvordan still-adset og *bestandliggørelse* ift. teknologien, sælges på argumentet om pragmatik, på bekostning af en Das Man-tilstedeværelse. Polt gør ikke brug af opdelingen af 'reddende' og 'faren' netop på grund af det overordnede modargument. I stedet holder han sin analyse i det ontologiske og udpeger specifikt, de ontologiske og fænomenologiske pointer. Dette er en styrke, i den forstand, at der kan tales om de digitale nomaders brug af teknologi, uden f.eks. at hævde, at hvis de brugte en ældre form for teknik, så ville de ikke forstå verden inden for still-adset.

Uegentlige tilstedeværelse og digitalisering

I Polts bearbejdning af Heideggers teknikfilosofi, inden for emnet Cyberbeing, bliver de pragmatiske og teknologiske baggrunde og argumenter præsenteret, for at iscenesætte hvordan den teknikfilosofiske idéhistorie har udviklet sig. Derfor gør det ham bedre udrustet til at behandle de specifikke emner, inden for digitalisering, informations- og kommunikationsteknologi, som han agter at undersøge mht. Heidegger og teknologi.

Han opstiller de nævnte træk fra Das Man-tilstedeværelsen, som både faciliteres og animeres af de digitale enheder og det som følger med (Polt, 2014, s.192). Derfor opstiller han Heideggers oprindelige kritik ift. hvordan teknikkens væsen er en sandhed og hvordan den forblinder individer fra den tvetydige karakter som det væsen har, i en moderne kontekst. Men trods den pragmatiske og postfænomenologiske kritik, som Ihde præsenterer, hvordan står Polts kritik så tilbage?

Nu præsenteres en 'pro-heideggersk' position, hvor Polts kritik med udgangspunkt i de digitale nomader fra Oman, berøres. Der undersøges hvordan den uegentlighed som Polt advarer imod, udfolder sig ift. problemformuleringen.

De digitale nomader arbejder 'hvor ressourcerne er' og alligevel kan de arbejde alle steder (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.443). Men på hvilken bekostning kommer denne konstante tilgængelighed? Er det 'kun' tab af ansigt-til-ansigt kontakt og besvær med motivering af kolleger som er konsekvensen? (ibid., s.444). For at undersøge dette, vil begrebet om fjern-else blive undersøgt, sammen med de tre væren-i-verden modellen .

Heidegger beskriver hvordan teknologiens fremgang er uundgåelig og de fordele som teknologien bringer (blandt andet fra fjernheden), gør mennesket yderligere 'bundet' eller afhængig af den (Heidegger, 1969, s.53). Så hvad med den frihed som nomaderne fra Oman har opnået? Ville de kalde sig afhængige af deres teknologi? De har mere eller mindre opnået en arbejdsmæssig frihed, som ikke er set før, på samme måde.

Der hvor en arbejdsplads bruger ressourcer på vedligeholdelse af stationære kontorer og arbejdspladser, så investerer nomaderne i teknologi som Cloud-oplagring, distance-kommunikation m.m. (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.444). Men fra Polts perspektiv, så eksisterer de potentiale praksisser med det konstante dynamiske og uforudsigelige miljø¹⁵, på bekostning af en uegentlig tilstedeværelse og dermed overvindelse af fjernheden (Polt, 2014, s.190). Denne naturlige og hverken positive eller negative del af tilstedeværelsen, forstærkes ved de digitale enheders indflydelse (ibid., s.192). Das Man-tilstedeværelsens korrelation med den digitale information- og distance-kommunikation, er hvad Polt mere eller mindre forsøger, at etablere i begrebet Cyberbeing. Men vigtigst af alt; hvordan ville det overordnede problem, altså problemformuleringen, vise sig i Polts eksempel og Omans eksempel? Jeg mener, at det kan findes i Polts og Heideggers fokus på *tvetydighed* og *ffern-else* mht. de digitale nomader.

Heidegger skrev i 1967 til Merdard Boss om hvordan den moderne teknologi og Cybernetics bliver mere relevant inden for videnskaben (Heidegger, 2001b, s.282-283). Han beskriver, hvordan der især i det filosofiske fag, må findes 'gåpåmod' og der skal reflekteres over de principper som præsenteres. 'Celler' af modstand vil blive formet alle steder, imod teknologiens ukontrollerede magt (ibid.). Dette kan læses som et ganske dystopisk syn på teknologiens fremdrift, men også som en indrømmelse til, hvordan den moderne teknologi har åbnet op for myriader af filosofiske problemer. Dette speciale fremstiller ét af dem. Hvis man skulle tilgodese Heideggers tvivl, ved at acceptere en af præmisserne af hans advarsel, hvor teknologien har en 'voksende ukontrolleret magt', hvordan ser det ud og hvordan skal det forstås? Polt skriver:

"The ease with which the data tsunami can be searched and used makes the Internet into the ultimate panopticon¹⁶. "Our" information is accessible to corporations, governments, hackers, and countless automated processes, raising the specter of the death of privacy itself. This is not just a legal and ethical issue, but an ontological one" (Polt, 2014, s.192).

¹⁵ (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.443)

¹⁶ Panoptikon et fængsel bygningsdesign af Jeremy Bentham fra 1700. Det er designet således, at en overvågende person, kan overvåge fangerne i bygningen uden at vide, om de bliver overvåget eller ej. Se evt. <https://www.theguardian.com/technology/2015/jul/23/panopticon-digital-surveillance-jeremy-bentham>

I afsnittet “Re-ontologizing the world”, kom overskriften fra Polts artikel, da han nævner hvordan teknologien ‘re-ontologiserer’ verden. Polt referer til andre filosofiske værker¹⁷, som bearbejder lignede problemstillinger. Men hvad menes der helt præcist med dette?

En definition af hvad ‘re-ontologiserer’ betyder; re-ontologiserer’ betyder, i en teknikfilosofisk sammenhæng, at den teknologiske udvikling transformerer essensen og den intrinsiske natur af væsner. Teknikkens essens og natur, forstås nu ud fra still-adset (Polt, 2014, s.193).

I citatet ovenover, beskrives, hvordan det tvetydige udtryk som ‘data’ bliver et problem på punkter som tilstedeværelsen. For hvis tilstedeværen (eller bare at være en person i det moderne samfund) ‘er’ data, i den bredeste forstand og der både forhandles og arbejdes med data, hvad siger det så om mennesket i et heideggersk perspektiv? Med tilstedeværelsen som ‘data’ menes der, at fænomener som tilstedeværelsen er en del af og det ontologiske fundament som fænomenerne forstås ud fra, bliver forstået gennem still-adset (ibid.).

Er menneskets essens ‘data’ i en re-ontologiseret verden? Det tvetydige ‘data’, er for mange intuitivt et dokument på computeren og i sidste ende, er alt fra menneskelig aktivitet opfanget af teknologi til et dokument. Denne tvetydighed, er et eksempel på re-ontologisering.

Dette kan forstås som re-ontologisering af verden, da koncepter og fænomener, som har været i organisationer gennem historien ikke er ‘stemt’ til den virkelighed, som der leves i. Her kommer de digitale nomaders arbejdskultur ind billedet igen. Hvordan re-ontologisering kunne fortolkes mht. den nomadiske arbejdskultur i Oman ses på hvordan de mere eller mindre, har omdøbt arbejde fra en arbejdsplads til én dynamisk kollektion af arbejdspladser (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.443). En heideggersk kritik kunne, ved at udpege det tvetydige element i arbejdspladsen, vise hvordan det ikke er et spørgsmål om hvordan man ‘arbejder’ som sådan. Det ‘at arbejde’ inden for væren-i-verden modellen, er blevet uklart og dertil sværere at rette en kritik mod, som ikke blot falder tilbage til hvad Ihde kalder romantisering af historien og fortiden. Men ét argument, som kunne være et startsted til den refleksion som Heidegger taler om, er ved at træde tilbage og spørge ind til de principper som opstilles og ikke mindst, hvad disse principper essentielt gør ved tilstedeværelsen.

¹⁷ Floridi, 2010a, Borgmann, 1999

Det er én ting, at lave progressive forandringer ift. arbejdskultur, men en anden at reflektere over, hvad de nye principper som opstilles ændrer ved tilstedeværelsen. Hjemfaldelse til Das Man-tilstedeværelsen, kunne været et svar på, hvordan verden revideres og hvad der i sidste ende 'er' i den verden. Jeg vil opstille hvordan den re-ontologisering af verden, ved teknologiens indflydelse, kunne se ud:

Umwelt eller omverden, er den 'offentlige' del af verden. Det er ikke muligt, at omtale omverdenen for den enkelte, hvis et socialt aspekt skal inkluderes (Knudsen, 2019, s.724). Et udtryk som "jeg skriver speciale på en bænk i Aalborg" er ikke det samme fænomen som "jeg skriver speciale i sofaen, i min stue, i Aalborg". Den private selvverden og omverden er konceptuelt opdelt i den forstand. Hvordan vores ontologiske ramme ift. at skrive speciale enten på en offentlig bænk versus en privat stue, er to forskellige 'verdener' i de tre væren-i-verden modi. Derfor kan man se, hvordan det 'sociale problem' som Knudsen påpeger ved termen medverden eller Mitwelt, også sker ved alle verdenerne i modellen, når realiteten bliver re-ontologiseret i det moderne teknologiske regi mht. distance- og kommunikationsteknologi. Hvad er forskellen mellem at arbejde på en café og arbejde på et kontor, i Oman? Den konstante tilgængelighed til arbejdet og overvindelsen af den fysiske arbejdsplads, er en faktor når der opstår en tvetydig relation til arbejdspladsen i det moderne samfund. Den almene forståelse af hvad der er 'ude' og 'inde', kan forstås uden problemer i en social sammenhæng uden en teknologi, som medierer mellem de to verdener. At jeg sidder på en bænk i Aalborg til forskel for at jeg sidder i min stue, er to forskellige verdener. Men teknologi som sammensmelter den offentlige arbejdsplads og det private hjem sætter spørgsmålstegn ved, om en adskilt forståelse af verdener kan være tilstede. Adskillelse af verdener går principielt imod hvad nomaderne gør. Da deres arbejdskultur kan ses som et eksempel på, hvordan re-ontologisering af fænomener konceptuelt er adskilt fra hinanden, skaber det nye forståelsesrammer. I deres forståelse af arbejdslivet er adskillelsen af arbejde og rejse, et meningsløst og begrænsende vilkår. Fra deres perspektiv giver sammensmeltningen af verdener mening.

Teknologien som en sandhed, ift. vores forståelse af distance og væren-i-verden, ændrer forståelsen når det kommer til arbejdet i Oman. Men hvordan ses 're-ontologiseringen' ift. det sociale?

Et fokus, fra Polts Cyberbeing artikel, er hans diskussion om individualitet i en egentlig tilstedeværelse, versus en kollektiv tilstedeværelse i en uegentlig Das Man-tilstedeværelse (Polt, 2014, s.189). Det bør nævnes at fra et heideggersk perspektiv, kan kollektiver godt være egentlige. Men Das Man-tilstedeværelsen skal overvindes af det enkelte individ. Dasein skal ikke forstås solipsistisk (Koch, 2014. s.320-321). Så hvis man skulle være mere præcis, så er det egentlige kollektiv, et kollektiv af individer, som tager værensbyrden på sig.

Diskussionen kan genoptages nu, siden spørgsmålet om hvordan den omverden og selvverden ultimativt bliver opløst af teknologien, da en adskillelse på de nye ontologiske præmisser ikke hænger sammen med en opdeling. Polt referer til Das Man-tilstedeværelsen som 'en som gør hvad man nu gør', i stedet for at agere som et individ (Polt, 2014, s.189).

Heidegger laver en lignede beskrivelse af tilstedeværelsen som værende opløst i 'de andres' værensart og derudover 'er alle og enhver' (Heidegger, 2017, s.153). Modsætningen til Das Man-tilstedeværelsen er en 'egentlig' tilstedeværelse, som tager 'ansvar' for værensbyrden (omhuen) og afviger fra de træk, som udgør Das Man-tilstedeværelsen. Heidegger opsætter altså ikke en egentlig og uegentlig tilstedeværelse som normativt 'godt' og 'dårligt', men mere hvor en egentlig værensart er besværlig, arbejdsom og fokuseret på 'min-enkelte-hed'¹⁸ (Jemeinigkei) og en uegentlig værensart lader ansvaret og valgene for væren være styret kollektivt (Nicolaisen, 2007, s.151). En egentlig tilstedeværelse, er tilstedeværelsens *eget* ansvar. Das Man-tilstedeværelsens gør og tænker 'som man nu gør' og tilstedeværelsen stopper med at tage et selvstændigt ansvar for ens egen væren (ibid., s.182).

Dette fokus ændrer karakter efter SZ til DFNDT og efter. I SZ giver Heidegger et indtryk af, hvordan Das Man-tilstedeværelsens hjemfald er uegentlig, men forståelig ift. den menneskelige væren. Afværgelse fra hjemfaldelse gøres ved at tage ansvaret ift. ens egen væren (min-enkelte-hed) på sig og bryde Das Man-mønstrene (Guignon, 2008, s.282). Hvor ansvaret i SZ bliver at agere ud fra en individualitet, bliver der i DFNDT og især i DT givet udtryk for, at siden teknologien er så hurtigt voksende og planetarisk bliver mennesket afhængigt af den. Derfor fjernes den individualitet i teknologiens frembrud (Heidegger, 1969, s.53 & Heidegger, 1999, s.61-62).

¹⁸ "Min-enkelte-heden - er når det drejer sig om tilstedeværelsens, der peger på den enkelte. Man kan kun forstå det personlige og individuelle hos Heidegger som et ufravigeligt krav, der må realiseres" (Nicolaisen, 2007, s.144).

Det er her, at Polts Cyberbeing gør sig nyttig, siden Polt beskriver hvordan individualiteten mistes, som beskrevet af Heidegger i DFNDT og DT. Cyberbeing er en måde, hvor vi 'hjemfalder' til en uegentlig tilstedeværelse (Polt, 2014, s.189). Dog er det værd at understrege, at Heidegger ikke laver nøjagtigt de samme korrelationer mellem Das Man-tilstedeværelsen og teknologi som Polt gør. Modulationen som sker ift. Das Man i teknologiens tidsalder, som Polt bygger videre på, viser hvordan en uegentlig tilstedeværelse fremmer og motiverer hjemfaldenhed.

Er de nye forståelsesrammer, som teknologien giver nomaderne i Oman, kollektivistisk mht. Heideggers teknologifilosofi og Polts Cyberbeing? Argumenter for deres kollektivism kommer til kort, når det tages i betragtning, at ved teknologien løses fjern-else og fremmer 'tendensen til nærhed'¹⁹. Ligesom Heideggers egne begreber måtte skifte karakter (Mitwelt til Mitsein), så er det ikke usandsynligt at ved forandringen af verden omkring ham, så måtte flere begreber og antagelserne bag dem genovervejes. Ifølge Polt er Cyberbeing og Das Man-tilstedeværelsen i en moderne teknologisk tidsalder, med henblik på digitale enheder, en forstærkning af Das Man-trækkene og dermed den kollektivism som Das Man hjemfalder til. Polt opsætter kollektivistiske tendenser i Cyberbeing, som om der hentydes til social konformisme. Så det at hævde, at en egentlig tilstedeværelse er individualistisk og Das Man-tilstedeværelsen er kollektivistisk, er forsimplet og giver et forkert billede. Polts forsøg på at identificere et individualitet/kollektivitet-narrativt ift. Das Man-tilstedeværelse og en egentlig tilstedeværelse, ser ud til at komme til kort. Især ift. dette speciale, når der tages udgangspunkt i de digitale nomader. Generelt set er de selvstændige, selvkørende og på mange måder eksemplifikationer af hvordan en arbejdsplads uden 'plads' ser ud. Men som nævnt før, så fortolker jeg i dette speciale, ligesom Heidegger i DT, så er der tale om en intellektuel konformisme og ikke en bogstavelig konformisme (Heidegger, 2001b, s.282-283). Dette er især tilfældet, hvis man retter blikket imod den sene Heidegger, hvor han understreger, ikke en individualistisk fysisk modbevægelse ift. teknologien, men et brud på den sociale og intellektuelle konformitet, som teknologiens fremdrift efterlader. Det er muligvis mere præcist at påpege det brud på intellektuel og social konformitet, som teknologien gør os blind for, som værende det sidste og vigtigste at tage fra Polt og Heideggers analyser ift. kollektivism og individualisme.

¹⁹ Heidegger, 2017, §23

Afrunding af analyse

Hvis man tager Polts observationer til deres logiske konklusion, så er samspillet mellem teknologi og tilstedeværelse umulige at adskille fuldkommen. I stedet, som Heidegger foreslår, så trods de uegentlige tendenser som teknologien fremmer, så er det ikke fordelagtigt at give afkald på så stor en del af tilstedeværelsen (Polt, 2014, s.194, Heidegger, 1969, s.54). Heidegger og Polt begge viser hvordan still-adset fra teknologien påvirker tilstedeværelsen. De accepterer begge teknologi som en del af tilstedeværelsen (som f.eks. biler, telefonen etc.), men det er *brugen* og hvordan det bruges, som de fokuserer på, fra et ontologisk og fænomenologisk perspektiv.

Dog argumenterer Polt og Heidegger for perspektiv og balance. Polt ved 'digitalt sabbath' og Heidegger ved 'sindsro' (ibid.). Men trods deres forslag, er deres argumenter mht. uegentlighed og Cyberbeing så valide? Tre punkter fra analysen kontekstualiserer et muligt svar:

- 1) Polt forsøger i sin artikel at vise, hvordan teknologi re-ontologiserer rammerne for tilstedeværelsen. På visse punkter ses det i, hvordan nomaderne i Oman sammen med teknologien har skabt en unik arbejdskultur, som viser hvordan teknologien påvirker et ontologisk og fænomenologisk fundament, som *væren-i-verden*.
- 2) Ihde viser med sin kritik af Heidegger, hvordan denne re-ontologisering ikke kan kritiseres eller analyseres ud fra et essentialistisk perspektiv, da en 'one-size-fits-all'-tilgang overser hvordan teknologien (især i en moderne kontekst) er flerdimensionel og en endimensionel analyse overser for mange nuancer.
- 3) Til trods for Heideggers endimensionelle opdeling af teknologi i 'fare' eller 'redning', kan et essentielt perspektiv fremhæve konsekvenserne af ontologiske og fænomenologiske koncepter som *Umwelt* og *Selbstwelt*.

Disse tre punkter peger i retning af, hvordan spørgsmålet om teknikken og *væren-i-verden*, er et uundgåeligt et spørgsmål om, hvordan tilstedeværelsens sammenspil med teknologien viser sig. Polts artikel viser en heideggersk analyse af, hvordan tilstedeværelsen i den moderne teknologiske tidsalder, har overvundet *ffern-else* og andre begrænsninger for tilstedeværelsen, på bekostning af en egentlig tilstedeværelse.

Ihde viser vigtigheden af nuance i teknikfilosofiske analyser, men ultimativt også vigtigheden af aspekter som Heideggers.

De tre væren-i-verden modi kan bruges, for at vise hvordan koncepter som omverden og selvverden bruges i sproget. Men i en teknologisk tidsalder, så er de begrænsninger som sproget har sig i f.eks. 'jeg sidder på en bænk i parken' versus 'jeg sidder hjemme i min stue' forståelige i forhold til, at i det ene eksempel sidder man i det offentlige rum og det andet i privaten. Dog sættes det konceptuelt på kanten, når man introducerer teknologi som ultimativt sletter distinktioner og opsætter en uegentlig tilstedeværelse (Polt, 2014, s.192). Denne distinktion, vil blive undersøgt nærmere.

Diskussion

Del 3: Adskillelse eller forening

Er de digitale nomader i Oman 'fanget i afhængigheden af teknologiens fordele', men 'blinde' overfor hvor 'bundet' de i sidste ende er af den? (Heidegger, 1969, s.53). Her må der overvejes flere sider af det forhold, som teknologien og de digitale nomader har. Som nævnt i det sidste afsnit, kan Heidegger i visse passager virke ganske dystopisk mht. teknologien, når han siger at den 'lænker' og er en 'fare' (ibid.). Dog skal disse udsagn forstås ud fra den kontekst de kommer af. Men for at behandle det filosofiske problem om væren-i-verden ift. teknologien i Oman, må de radikale versioner af argumentet også tages i betragtning. Polt henviser til Heideggers *Gelassenheit* (1959), når han spørger om 'vi kan bruge teknologien og stadig være fri for den, så man kan bruge den på ethvert tidspunkt' og 'bruge den som den *bør* bruges, uden at den påvirker vores indre virkelige kerne' (Heidegger, 1969, s.54). I afsnittet om 'teknologiens påvirkning og *Gelassenheit*', blev det antaget, at med 'den indre kerne' hentydes der til en egentlig tilstedeværelse. Det antages siden, at de effekter som teknologien har ved still-adset, *bestand* og Das Man-trækkene, er naturlige men ikke en egentlig tilstedeværelse. Hvis udtrykket angående den indre kerne er blevet klargjort, så kan resten af spørgsmålet blive stillet igen, i lyset af analysens undersøgelser.

Når der skrives at være 'fri' for teknologien, antages det, at der tales om frihed for det afhængige forhold mellem teknologien og menneskets tilstedeværelse. Det forhold, er ikke muligt at adskille. Men ved at bruge teknologien hvor det er nødvendigt, må der også tages et valg. Altså i det 'frie' forhold til teknologien, må der også vælges hvornår brugen *er* nødvendig og hvornår den *ikke* er nødvendigt. Når dette valg ikke fremstår for de digitale nomader, er der så tale om en mangel på det 'gåpåmod', som Heidegger efterlyser (Heidegger, 2001b, s.282-283)?

De afsluttende pointer fra analysen vil blive diskuteret, i forhold til om teknologien overhovedet kan forstås i en model, hvor verdener er opdelt både konceptuelt og fænomenologisk. Der fremstår en intuitiv opdeling mellem at være i offentligheden/arbejdspladsen og i det private rum/'hjemmet'. Hvis denne intuitive opdeling overgås af teknologien, kan en model hvor fænomener er 'bundet' til verdener så bruges til at forstå det fænomen?

Del 3.1: Væren-i-verden modellen på kanten

Knudsen beskriver, hvordan Heidegger i opsætningen af modellen Umwelt, Mitwelt og Selbstwelt, gav problemer så snart den sociale relation mellem verden og tilstedeværelsen, blev anset for at være uadskillelige (Knudsen, 2019, s.733). Men trods problemerne, kan netop den 'fejl' i modellen give indsigt i, hvordan de fysiske og naturlige begrænsninger ift. socialisering, bliver overtruffet af teknologien. Modellen ser ud til at kunne vise, hvordan teknologi fjerner den traditionelle adskillelse mellem arbejde og privatliv. Et eksempel kunne være, at når de digitale nomaders arbejdsplads 'findes under konstant bevægelse og minimal tilknytning'²⁰, så ville modellen i forlængelse af Heideggers pointe om fænomeners forbindelse til stedet de opstår fra, vise den tvetydighed, som opstår når et 'sted' (arbejdspladsen) *er* brugstingen eller gøres mulig *af* brugstingen (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.444).

Så når Heidegger stiller spørgsmålet ift. teknologi og brugen af den, så hentyder han til, at vi er afhængige af den og vi bør overveje hvordan den bruges (Heidegger, 1969, s.54). Spørgsmålet er så, om denne forståelse af teknologien giver mening for nomaderne i Oman.

I artiklen af Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, kaldes de ansatte nomader, på grund af deres nomadiske arbejdskultur, hvor teknologien giver mulighed for at arbejde hvorsomhelst og hvor en stationær arbejdsplads ikke er nødvendig. Dette bringer spørgsmålet om individualisme og teknologi op igen. Er Heideggers og Polts argumenter om sammenhængen mellem teknologien og kollektivismen et validt standpunkt? Altså: at digitale enheder muliggør og tilskynder Das Man-trækkene.

²⁰ Pragmatiske løsninger og Cyberbeing

De kommer med hver deres kritik af teknikken og begge ender på lignede konklusioner (Polt, 2014, s.194, Heidegger, 1969, 54). To spørgsmål ift. både Heideggers og Polts konklusioner står tilbage:

- 1) Ses en falliterklæring over for essentialistiske argumenter mod teknologien? Med falliterklæring hentydes der til brugbarheden af Heidegger og Polts kritik som fokuserer på teknikkens væsen og værdien af dens forståelse til at undersøge teknologien.
- 2) Beviser dette ultimativt, at de tre væren-i-verden modi ikke længere er meningsfulde som kategorier vi kan bruge til at forstå virkeligheden, i en teknologisk tidsalder?

Heideggers løsningsforslag, med 'sindsroen' er muligvis en viderebygning af den 'Frie forhold til teknologien', som ses i DFNDT (Heidegger, 1999, s.36). Hvad betyder det for nomaderne i Oman? Hvis still-adset er indramningen af en form for sandhed, så er det netop friheden til at indse det og vurdere relationen i forhold til det, som er Heideggers 'redning'. Det er også derfor at Heidegger i DFNDT starter med, at søge 'et frit forhold til teknikken' (ibid.). I denne udtalelse, ligger Heideggers styrke i hans teknikfilosofi. Fremfor at isolere perspektivet i sit teknikfilosofiske udsyn til det instrumentelle pragmatiske, så åbner et ontologisk og fænomenologisk perspektiv op for andre perspektiver og observationer mellem teknologien og tilstedeværelsen. F.eks. problemet som nomaderne nævner, at de ikke har 'ansigt-til-ansigt' kontakt med deres kollegaer, som en negativ konsekvens (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.443). Fra et instrumentalistisk pragmatisk perspektiv, vil et spørgsmål til sådan en udtalelse være, hvorfor det overhovedet er et problem, hvis de stadig har ansigt-til-ansigt kontakt, bare ikke i en konventionel forstand. *Teknisk set* er der ansigt-i-ansigt kontakt. *Redskabet* giver kontakt. Så hvad betyder 'jeg mister ansigt-til-ansigt kontakt med mine kollegaer', hvis forståelsesrammen for erfaring er ift. hvad brugstingen bruges til og ikke hvordan den påvirker værensmåden.

Selvom argumentet, at vurdere teknik ved et altindkluderende essentialistisk perspektiv kommer til kort på et pragmatisk-instrumentalistisk niveau, så har den en styrke ift. en forklaring angående re-ontologiseringen af verden (Polt, 2014, s.193).

Fra et pragmatisk-instrumentalistisk perspektiv er spørgsmålet om 're-ontologisering' af verden, et spørgsmål om erkendelsen er et nyttigt 'redskab' som er hensigtsmæssig i praksis. Er erkendelsen af ansigt-til-ansigt kontakt, som udelukkende i fysisk forstand, hensigtsmæssig i en moderne teknologisk tidsalder? Nej, siden erkendelsen af ansigt-til-ansigt kontakt ved fysisk fremmøde, ikke afspejler en teknologisk virkelighed, hvor redskaberne til at 'løse' den begrænsning er til stede.

Fra et heideggersk essentialistisk perspektiv er spørgsmålet om re-ontologisering af verden, et spørgsmål som går tilbage til *hvad* det er som re-ontologiserer (teknologien i dette tilfælde). Hvad er teknikkens essens? Det er en ontologisk forståelse af teknikken (Still-adset). Hvad er still-adset? Still-adset er en ontologisk forståelsesramme, som er teknisk i en instrumentel forstand. Den forståelsesramme er begrænset, ift. forståelse af fænomener som har en subjektiv natur såsom 'oplevelsen at være på et kontor'. I dette eksempel, med tabet af ansigt-til-ansigt kontakt, så ville et heideggersk perspektiv udpege, at det er fordi at ansigt-til-ansigt kontakt, forstås udelukkende som en teknikalitet og ikke som et fænomen i en sammenhængende verden. Polt forsøger at opdatere Heideggers teknikfilosofi og hans løsning er stærkt inspireret og næsten identisk med Heideggers. Dette går tilbage til *sindsroen* og digitale sabbath (Polt, 2014, s.194, Heidegger, 1969, s.54). I lyset af teknologiens re-ontologisering af verden, ser ud til at disse to løsningsforslag fremsætter den stærkeste version af Heideggers teknikfilosofi, i forhold til anvendelse af moderne analyser. Den version vil blive anvendt igen ift. nomaderne fra Oman.

Riis peger på hvordan Heideggers essens-argument, er et belysende perspektiv, hvor menneskets blindhed over for teknologien, er en del af selve teknologiens essens (Riis, 2018, s.30). Dette går tilbage til bestand og still-ads, som værende dele af essensen af teknikken. Disse dele er udtryk for relationen mellem tilstedeværelsens værensåbning overfor naturen. Denne værensåbning er bundet i reserve/resurse-forholdet, som mennesket ultimativt får til naturen, når still-adset bestandsliggør forholdet til naturen. Hvordan er dette relevant ift. Oman? Polts viderebygning på dette argument, kan gøre perspektivet til en moderne kontekst, mere klart.

En videreførelse af, hvordan en forbindelse fra DFNDT og DT, kan vise hvordan en ny indstilling til teknologien kan opstilles. Still-adset fra Heideggers DFNDT kan undersøges videre med *sindsroen* i forhold til tingen (dingen) og *åbenhed til mysteriet* (Heidegger, 1969, s.54-55).

Disse to tilgange er Heideggers konklusion ift. teknologien i *Gelassenheit*. Sindsroen fortolker jeg som balancen mellem redning/fare ift. teknikken i DFNDT og åbenheden til mysteriet fortolker jeg som 'gåpåmod' som Heidegger efterlyser i korrespondancen med Merdard Boss (Heidegger, 1999, s.58, Heidegger, 2001b, s.282-283).

Der er værd at give en præcis afklaring af, hvad åbenheden til mysteriet er. Åbenheden til mysteriet er 'gåpåmod' i den forstand, at der hvor still-adset 'lukker' værensåbningen ift. en egentlig tilstedeværen, så kan tilstedeværelsen ved hjælp af 'gåpåmodet' åbne op til et ikke kvantitativt forhold til fænomener (Polt, 2014, s.188). Polt bruger eksemplet med poesi. Fra still-adsets tekniske binære (rigtigt/forkert) forståelsesramme; hvordan kan et digt blive fortolket på andre måder, end blot en samling af ord i en vis rækkefølge? Dette er et fænomen, som ikke forstås kvantitativ, siden hvordan vil 'mening' og genkendelse af diverse meninger fra kunstværket 'optælles' i den forstand.

Den oplevelse og erfaring som erkendes ud fra still-adset, er på mere end én måde et pragmatisk argument. Heidegger anser de pragmatiske og tekniske aspekter af fænomenet som sekundære. I stedet anses de ontologiske konsekvenser af teknologien som primære. Polts 'digitale sabbath' er en moderne og konkret version af Heideggers løsningsforslag, når det kommer til still-ads:

“On the individual level, a few steps toward such perspective might take the form of habits such as “digital sabbath,” a day when one refrains from using information devices and instead pursues person-to-person interactions, physical work, or meditation—cultivating rich, intrinsically valuable activities or “focal practices” (...) Such small, simple episodes of sanity may, in the long run, develop forms of experience that can enable human beings to keep their distance from Cyberbeing and remain receptive to truth that is not information (...)” (Polt, 2014, s.194)

Den digitale sabbath indeholder de samme elementer, som Heidegger foreslår i DT. Dog med et større fokus på at undgå den uegentlige tilstedeværelse, som Cyberbeing fremmer (ibid.). Polts forslag er, at der dedikeres én dag hvor man fravælger brugen af digitale enheder.

Dette går tilbage til Heideggers udtalelse i DT, hvor hans understreger, at vi skal 'bevare vores 'indre og reelle kerne' og bruge teknologien som den 'bør' bruges' (Heidegger, 1969, s.54). Mere konkret, så mener Polt, at måden vi undgår at adopterer Das Man-trækkene, er ved at bruge teknologien, men ikke lade en *teknisk* forståelsesramme definere fænomenerne og verden. På den måde, konkluderer Polt, at man kan distancere sig fra Cyberbeing og være modtagelige for sandhed, som ikke blot er information. Dette kan fortolkes, som den åbenhed til mysteriet, da det beskriver en modtagelighed overfor et andet perspektiv, end blot still-adset.

Anvendelse af observationer og teoretiseringer fra Heidegger og Polt, kommer til deres ret, når man begrænser undersøgelsen af teknologi til væren-i-verden modellen. Altså at undersøgelsen begrænses til en fænomenologisk og ontologisk undersøgelse.

I casens tilfælde, er det den arbejdskultur, hvor teknologien mere eller mindre har opnået det, som Heidegger kalder 'overvindelse af fjern-else' (Heidegger, 2017, §23). Dette kan være med til at præcisere undersøgelsen ift. tilstedeværelsen, ved at acceptere teknologien som en uundværlig del af den moderne arbejdskultur, men stadig undersøge, om denne overvindelse af kommunikative begrænsninger er hensigtsmæssige. Derudover sætter overvindelsen også de tre væren-i-verden modi på spidsen, ved at spørge om den model overhovedet kan anvendes i en meningsfuld analyse. I lyset af sådan en fortolkning er den værdifuld, da den viser hvordan vi konceptuelt opdeler verden, trods den teknologiske udvikling, som er med til at få adskillelsen til at kollapse mellem verdener.

Del 3.2: Innovativ pragmatisme og teknologiske frihed

Hvis man går tilbage til de seks punkter²¹, som opsummerer nomadernes arbejdskultur, så kan en genovervejelse på baggrund af specialets overvejelser genoptages.

Arbejdstiderne er, ifølge nomaderne som blev interviewet, 'indtil arbejdet er færdigt' og derudover er arbejdspladsen 'alle steder fra alle enheder' (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.443). Disse to eksempler ser ud til at være fordelagtige for individer som påskønner selvstændighed og ansvaret som det giver i sådan en arbejdskultur. Så allerede på de to punkter, virker Heideggers og Polts bekymringer ift. Cyberbeing og Das Man-tendenserne være ganske svære at påvise. Bekymringen er i Polts tilfælde at teknologien fremmer Das Man-trækkene og dermed en uegentlig tilstedeværelse.

Eller rettere sagt, at disse valg tages på baggrund af en heideggersk uegentlighed. Især Polts argumenter, om at social konformitet som findes i sådanne kulturer, kommer til kort da det individualistiske ser ud til, at være en afgørende motivation for sådanne arbejdsforhold.

Derudover virker den nedbrydelse af verdenerne (i væren-i-verden modellen) gennem teknologien, som nomaderne bruger til at fremme deres selvstændighed og individualisme. Også re-ontologiseringen, som finder sted med en tilstedeværelse, hvor teknologien omdefinerer ontologiske rammer, lader til at være en gevinst for nomaderne.

Udover de to punkter i nomadernes arbejdskultur, så virker den sociale motivation for arbejdskulturen til, at teknologien gør det muligt at vedligeholde den selvstændige og selvregulerende arbejdskultur. Den 'frihed' som Heidegger mener forsvinder i brugen af teknikken, stimuleres derimod i kollektivet *gennem* teknologien, som nomaderne bruger. I lyset af Polt og Heideggers perspektiver, lader det ikke til at være en social konformitet, som findes i en teknologisk domineret arbejdskultur. Derimod peger alt på, at trods teknologiens re-ontologisering af nomadernes tilstedeværelse, er deres arbejdskultur ikke hverken styret af Das Mans-nysgerrighed eller 'snak' for den sags skyld.

²¹ Pragmatiske løsninger og Cyberbeing

Nysgerrighed som Polt beskriver som værende ‘en mangel på dybere forståelse’, er svær at finde i beskrivelsen og udtalelserne fra nomaderne, som alle udtaler, at de stimuleres af den moderne teknologiske vilkår (Polt, 2014, s.190, Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.441). Snakken er, som Polt beskriver, også en stor del af Cyberbeing (Polt, 2014, s.191). For at eksemplificere det spørger han ind til at ‘hvis man poster noget [på f.eks. Workplace], betyder det noget for selve personen som poster det, eller er det bare et forsøg på at holde trit med andre (Das Man)’? (ibid., egen indskydelse). Det ser ud til, at nomadernes produktivitet opretholdes, på baggrund af en arbejdskultur, hvor hastighed og krav om hurtigt tilpasning af ny information, er altafgørende (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.444).

For at afrunde de refleksioner over Cyberbeing og teknikkenes Das Man-tendenser som Heidegger og Polt beskriver, så virker det ikke til, at være en social konformitet i en pragmatisk forstand. Altså nomadernes valg om at arbejde igennem og med teknologien, bliver ikke taget, på grundlag af pragmatiske årsager. Det antages, at de pragmatiske valg, som tages mht. teknologien og arbejdspladsen, ser ud til, at være motiveret ud fra en egentlig tilstedeværelse. Med det menes, at det som Das Man-trækkene symboliserer, ser ud til at være fraværende i spillet mellem nomaderne og deres teknologisk bundede arbejdskultur. De er mere individualistiske og selvstændige med teknologien, end uden.

Men trods mangelen på Das Man-tendenser i deres arbejdskultur, findes der så en anden konformitet, som ikke viser sig umiddelbart? Heidegger påpeger hvordan teknikkenes væsen ‘jager forbi’ os (Heidegger, 1999, s.36). Han nævner også hvordan teknikken viser sig som værende et neutralt vilkår, men uden egentlig at være neutral, når det kommer til stykket. Er denne neutralitet, teknikkenes indflydelse udover de pragmatiske fordele?

Det siges hverken af Heidegger eller Polt, at de nødvendigvis mener, at *alt* brug af teknologi gøres på baggrund af en Das Man-tilstedeværelse.

Dette kan på baggrund af analysen og diskussionen af arbejdskulturen i Oman bekræftes, som værende en svært beviselig korrelation. Med det menes der, at nomadernes motivation til deres handlinger ikke virker til at være styret af kollektivet, men mere af individuelle pragmatiske årsager. Det ene udelukker ikke det andet.

Men motivationen stammer primært fra et udsyn som vurderer hvordan selvstændighed kan opnås ved *brugstingen* og ikke hvordan kollektivt bruger brugstingen.

Derudover lader det også til, at de er mere 'frie', end hvis de skulle arbejde mere traditionelt.

Men hvad nu hvis det netop er de pragmatiske teknologiske fordele og friheden der følger med, som gør at teknikkens væsen 'jager forbi'?

Da næsten alt hvad der indgår i de digitale nomaders arbejdskultur, er baseret på pragmatiske og intuitive valg, overses muligvis konsekvenserne af re-ontologisering af verden og fænomenerne omkring dem. Man kunne tage Polts ord for gode varer og for argumentets skyld antage, at når vi aktivt deltager med alle de teknologiske løsninger og tilføjelser som arbejdslivet giver mulighed for, så er vi påvirket af still-adset og dermed teknikkens væsen, uanset hvad (Polt, 2014, s.189).

Deraf følger, at vi uundgåeligt hjemfalder til Das Man-tilstedeværelsen, da Polt anser nysgerrigheden for at være i form for uegentlig forståelse og fjern-else (ibid.). Især i når det gælder den moderne informationsteknologi og digitale enheder.

Den uegentlige forståelse ses i hvordan teknologien, når vi f.eks. behandler 'data' i den bredeste forstand, skimmer brugbarheden af det og bevæger os videre til det næste (ibid., s.190) Det er en uegentlig forståelse, siden dybere fortolkning erstattes med overfladisk umiddelbar brugbarhed. Fjern-else sker, når vi gennem teknologien opnår den pragmatiske gevinst ved at opnå nærhed, men på simuleret og fjern manér (ibid., s.190).

Begge antagelser kan anses for at være radikale. Men er det så usandsynligt, at man i en arbejdskultur, som langsomt er fuldkommen afhængig af teknologi, mister overblikket over hvordan fænomenerne forstås ift. vores tilstedeværelse? Polt udpeger hvordan problemer i forbindelse med digitale enheder og den verdensforståelse som medbringes, ligger til grund for mentale problemer (ibid., s.189). Teknologien giver en næsten ubegrænset mængde af muligheder og udfordringer inden for økonomi, biologi, politik m.m., så man kunne på baggrund af dette antage, at den moderne teknologiske tid kommer med 'redningen' og 'faren' som Heidegger skriver både i DFNDT og DT (Heidegger, 1999, s.65, Heidegger, 1969, s.54).

‘Redningen’ som Heidegger refererer til i DFNDT, kunne være kommunikationsteknologien, som nomaderne fra Oman gør brug af for at ‘overvinde’ fjernheden. Med overvindelsen menes der også en generel udvikling, som går en fremtid i møde, hvor fjern-else hovedsageligt er en teknologisk motivation. Denne motivation kan beskrives ved, at enhver form for kommunikationsteknologi, forsøger at bryde de fysiske og fænomenologiske barrierer, som mellem fænomenet og stedet. F.eks. er zoom.us’ motivation og produkt, et forsøg på at simulere en autentisk kontakt mellem mennesker. For at tale mellem mennesker, må man komme tæt på hinanden, så man kan tale. På et grundlæggende niveau, er deres mission, at gøre den simulerede nærhed som programmet leverer, så autentisk, som muligt. Denne overvindelse kan ses i hvordan nomaderne arbejder gennem verdenerne, hvor en normal adskillelse førhen fandtes. Kontakt mellem kolleger blev gjort på et fysisk vilkår og med tiden, blev det vilkår ‘overvundet’.

Redskaber fra telegrafene til telefonen er motiveret af den samme ‘tendens til nærhed’, som Heidegger understreger i SZ (Heidegger, 2017, §23). Teknologien som de digitale nomader gør brug af, er en del af den teknologi som ‘higer efter at overvinde fjernheden’ (ibid.).

Polt tager fjern-elsen videre og mener, at distancen som er mellem fænomenet og konteksten, uundgåeligt skaber tvetydighed (Polt, 2014, s.191). Den tvetydighed, skal ses som værende skabt ud af hastigheden af fænomenernes optagelse i Cyberbeing og bearbejdet gennem snakken. Dette skaber et tvetydigt miljø, hvori fænomeneres kontekst bliver absorberet gennem alle verdener på én gang. Tvetydigheden skyldes først og fremmest disse fænomeneres kontekst-afkobling. Et eksempel kunne være nomadernes brug af digitale enheder, som blander alle distinktioner sammen, mellem hvad er der nært og fjernt. Og det er muligvis ‘faren’, som præsenterer sig, som en konsekvens af overvindelsen af fjernhed. For hvad er denne nærhed? Som et resultat af kollapset af adskillelsen (konceptuelt) af privat, interpersonelt og omverden, hvad er så denne rummelighed som tilstedeværelsen bevæger sig i? Teknologien overgår verdenernes adskillelse (både fysisk og konceptuelt) og i det opstår én verden, som forsøger at holde f.eks. intimiteten fra Selbstwelt og offentligheden fra Umwelt i et ‘sted’. Brugen af begreber som ‘nær’, ‘fjern’, ‘hjemme’, ‘ude’ etc. bliver blandet sammen ved teknologiens introduktion.

Et behov for balance viser sig muligvis i lyset af en realitet, hvor arbejdet er så afhængigt af den digitale verden, at tilstedeværelsens forståelse af distinktioner oversættes til hvad der giver mening i Cyberbeing og ikke uden for Cyberbeing (Polt, 2014, s.191).

Afrunding af diskussion

Med udgangspunkt i de digitale nomader, undersøgte diskussionen analysens løse ender, ved at spørge hvordan det kunne se ud når teknologi ultimativt 'sletter' distinktioner i væren-i-verden modellen. Diskussionens delkonklusioner er som følgende:

- 1) Ved 'overvindelsen af fjernheden' som vises flere steder i Oman, viser væren-i-verden modellen svagheder, da dens udgangspunkt med opdelingen af verdenerne bliver overgået af teknologiens introduktion.
- 2) Den balance som 'sindsroen', som Heidegger introducerer, lader til at være en løsning for den tvetydighed som konceptuelt ses i væren-i-verden modellen.

Nomaderne i Oman 'overvinder fjernheden' med teknologien de bruger. Hvor der traditionelt opstilles en adskillelse mellem arbejde og hjem, så 'overvindes' den forskel, ved hjælp af teknologien. Hvad dette gør ved tilstedeværelsen er tosidet.

På den ene side, kan overvindelsen ses som en innovation af arbejdskulturen og de nye muligheder som findes der, er en teknologisk sejr.

På den anden side kan 'overvindelsen af fjernheden', gøre arbejdspladsen og hjemmet til to tvetydige fænomener. En grundlæggende forskel på 'hjem' og arbejde eksisterer stadig, men teknologien gør erfaringen fra arbejdet i enten hjemmet, på farten eller på et kontor, til det samme.

Derudover kan det tosidede perspektiv bringes i balance ved *Sindsroen og åbenheden til mysteriet*. Sindsroen er en erkendelse af teknologiens pragmatiske sider og vurderer brugen af tingen, hvornår og hvordan det bør bruges. Altså dette kunne anses, at være en videreudvikling af Heideggers 'redning' ift. teknologien.

Åbenheden til mysteriet, tolker jeg, som det intellektuelle 'gåpåmod' hvor still-adsets tekniske og instrumentelle forståelsesramme udfordres og åbner op for et fænomenologisk perspektiv. Når der 'åbnes' op for en anden forståelsesramme end still-adset, så kan der opsættes et forhold til teknologien, hvor den 'indre kerne' vedligeholdes samtidigt med at der gøres brug af teknologien på 'egentlig' manér.

Del 4: Konklusion

Baseret på et teknikfilosofisk perspektiv - Kollapser *Umwelt, Mitwelt & Selbstwelt* i en digital nomadisk arbejdskultur? - En analyse af Heideggers teknikfilosofi ift. kommunikation og dens påvirkning af væren-i-verden i arbejdskulturen i Oman

Specialet har undersøgt teknologiens forhold til tilstedeværelsen med udgangspunkt i de digitale nomader fra Oman.

Der blev konkluderet i analysen, at teknologien, som bliver introduceret i en model som væren-i-verden modellen, viser problemet med *fjern-else* og den konceptuelle *tvetydighed* som opstår i samspillet med teknologien. Intuitive opdelinger af verden i fysiske barrierer, bliver mere og mere tvetydige da teknologien, hvis motivation er at 'overvinde fjern-else', nedbryder en begrænset forståelse for adskillelsen af væren-i-verden modellen.

I diskussionen blev vist hvordan, væren-i-verden modellen falder sammen, da introduktionen af altinkluderende forståelser af rum, tid og sted, som nomaderne i Oman gør brug af, gør forståelserne tvetydige og dermed svære at forholde sig til. Teknologien medierer ikke kun mellem *Umwelt* og *Selbstwelt*, men sletter distinktionerne. Derved opstår yderligere den tvetydighed, som Polt udpegede.

Heideggers *sindsro* og Ihdes postfænomenologiske perspektiv, kan begge bruges som en delkonklusion, til at fremme et nuanceret perspektiv af den tvetydighed, som teknologien introducerer. *Sindsroen* accepterer tilstedeværelsens afhængighed af teknologien, men også hvordan det forhold kan gøres ensidigt.

Derfor accepteres de pragmatiske dele af teknologien (også ved fjern-else), men derimod må tilstedeværelsens forståelse af verden og andre tilstedeværelser, blive opmærksom på udelukkende at forstå teknologien ud fra still-adsets funktionelle og tekniske tilgang.

Uden den balance mellem det pragmatiske og essentielle perspektiv, risikeres to udfald:

- 1) Enten accepteres en total negering af teknologi, da enhver teknisk innovation, forandrer udsynet mellem distinktionen, som før var sat.
- 2) Alt pragmatisk innovation accepteres, da omdefinering af tidligere distinktioner, må ses som værende prisen for fremdrift.

Et essentialistisk perspektiv udelukker de pragmatiske gevinster, som teknologien bringer. Såsom hvordan ambulancehjælp kommer hurtigere frem ved hjælp af effektiv og moderne kommunikationsteknologi. Selvom teknologien i dette tilfælde, påvirker distinktionen mellem stedet hvor ulykken sker og hospitalsvæsenet, så virker det til at være det værd. Altså en pragmatisk instrumentalistisk gevinst, bruges på bekostning af en 'ugentlig' tvetydig tidslighed. Et pragmatisk perspektiv promoverer de praktiske gevinster som teknologien bringer, på bekostning af de større konceptuelle fænomenologiske og ontologiske konsekvenser. Med introduktionen med en mobil arbejdsplads og freelance arbejdskultur, vokser tvetydigheden i begreber som 'hjem' og 'arbejde', da motivationen bag den teknologi, netop *er* at fjerne distinktionen af pragmatiske årsager.

Modellen kollapser i *begge* disse eksempler, da begge er eksempler på hvor teknologien re-ontologiserer vores forståelse af verden omkring os. Den værdifulde indsigt som kan drages fra modellens sammenfald, er hvilke konsekvenser der er for tilstedeværelsens væren-i-verden, når teknologien markant ændrer forståelsen fra større abstrakte emner, som ontologi ved still-adset til pragmatiske løsninger, som smartphones med cloud-teknologi. De digitale nomader i Oman lever i Cyberbeing, eftersom Polts definition inkluderer alt teknologi som re-ontologiserer og skaber tvetydighed, hvilket megen teknologi som bryder konventionelle forståelse af tilstedeværelsen, gør uanset hvad. Men om de lever i en ugentlig tilstedeværelse, er et spørgsmål om anvendelse af perspektiver. Heideggers understregelse af hjemfaldelse til Das

Man-tilstedeværelsen, som værende en naturlig inklinasjon, giver balance i hans syn på teknologi, trods hans til tider dystopiske udtalelser. Ihdes indvendinger gør brugen af Heideggers teknikfilosofi desto mere rig på anvendelse, da hans præsentation af det postfænomenologiske og pragmatiske perspektiv, giver mulighed for at understrege hvor essentialistiske analyser i praksis overser pragmatisk innovation. Teknologien kan forstås udelukkende fra et instrumentelt perspektiv, hvor verdensforståelsen reflekterer 'et middel til at nå målet'-mentalitet (Knudsen, 2017, s.77-78). Dette kan muligvis blive fortolket som problemet, som nomaderne blev konfronteret med ift. 'besværet med at motivere, over udelukkende kommunikationsteknologi' (Nehad Ali Al-Hadi og Ali Saif Al-Aufi, 2019, s.443). Hvis en motiverende samtale udelukkende bliver gjort til en instrumentel funktion, kunne det muligvis have en forbindelse til dette problem. På den anden side, er den slags kommunikationsteknologi også fra et heideggersk perspektiv, hvor brugen af teknologien åbner op for en større og ny forståelse af samarbejde, som overgår en forståelse af tid og sted og giver adgang til en ny forståelse af væren-i-verden. Det overordnede fund i dette speciale er, hvordan den tvetydighed som skabes, når teknologien bliver en stor del af tilstedeværelsen, at tilstedeværelsens forrige forståelse af omverden skal omdefineres så markant, at det forrige sprog og ontologiske/fænomenologiske forståelser ikke virker længere. Tvetydigheden som sker når teknologien ændrer dele i væren-i-verden konceptuelt, så 'kollapser' modellen, som et udfald, især når det kommer til spørgsmålet om konceptuelle og fysiske adskillelser mellem verdener.

Litteraturliste

Al-Hadi, Nehad Ali, and Ali Saif Al-Aufi. (2019) "Information Context and Socio-Technical Practice of Digital Nomads." *Global knowledge, memory and communication* 68.4/5: 431–450. Web.

Borgmann, Albert. (1999) *Holding on to reality: The nature of information at the turn of the millennium*. Chicago: University of Chicago Press.

Floridi, Luciano. (2013) *The Ethics of Information*. Oxford: Oxford University Press, Print.

Friesen, Norm, Carina Henriksson, and Tone Saevi. (2012) *Hermeneutic Phenomenology in Education: Method and Practice*. 1. Aufl. Vol. 4. Rotterdam: SensePublishers, Web.

Guignon, Charles. (2008) "Authenticity." *Philosophy compass* 3.2: 277–290. Web.

Heidegger, Martin. (1969). *Discourse on Thinking*. Harper Perennial.

Heidegger, Martin. (1988) *The Basic Problems of Phenomenology*. Revised edition. Bloomington: Indiana University Press, Print.

Heidegger, Martin. (1999). *Spørgsmålet om teknikken og andre skrifter*. Gyldendal.

Heidegger, Martin., Fried, G., & Polt, R. (2000). *Introduction to Metaphysics*. Yale University Press.

Heidegger, Martin. (2001b). *Zollikon Seminars: Protocols—Conversations—Letters (ZS)*, ed. Medard Boss. Trans. Franz Mayr and Richard Askay. Evanston: Northwestern University Press.

Heidegger, Martin. (2015) *The Beginning of Western Philosophy: Interpretation of Anaximander and Parmenides*. Bloomington: Indiana University Press, Print.

Heidegger, Martin. (2017). *Væren og tid* (2. udg.). KLIM. (Originalværk udgivet 1926)

Hickman, Larry. (2008). *Postphenomenology and Pragmatism: Closer Than You Might Think?*

Ihde, Don. (2009) *Postphenomenology and Technoscience : the Peking University Lectures*. Albany: State University of New York Press, Print.

Ihde, Don. (2010). *Heidegger's Technologies: Postphenomenological Perspectives*. Fordham University Press.

Kafle, Narayan Prasad. (2013) "Hermeneutic Phenomenological Research Method Simplified." *Wei fo zong feng* 5.1: 181–200. Web.

Knudsen, N. K. (2017). [At bo med Heidegger: En læsning af beboelsesproblematikken i det sene forfatterskab](https://tidsskrift.dk/res_cogitans/article/view/27256). Res Cogitans, 12(1), 74-94. https://tidsskrift.dk/res_cogitans/article/view/27256

Knudsen, Nicolai Krejberg (2020) "Heidegger and the Genesis of Social Ontology: Mitwelt, Mitsein, and the Problem of Other People." European journal of philosophy 28.3: 723–739. Web.

Koch, William. (2014) "Phenomenology as Social Critique." Horizons of Authenticity in Phenomenology, Existentialism, and Moral Psychology. Dordrecht: Springer Netherlands, 311–328. Web.

Llewelyn, John (1984) The Basic Problems of Phenomenology, by Martin Heidegger, Journal of the British Society for Phenomenology, 15:2, 202-203

Nicolaisen, Rune Fritz. (2007). At være undervejs: introduktion til Heideggers filosofi. KLIM.

Raišienė, Agota Giedrė et al. (2020) "Working from Home—Who Is Happy? A Survey of Lithuania's Employees During the COVID-19 Quarantine Period." Sustainability (Basel, Switzerland) 12.13: 5332–. Web.

Polt, Richard. (2014) "A Heideggerian Critique of Cyberbeing." Horizons of Authenticity in Phenomenology, Existentialism, and Moral Psychology. Dordrecht: Springer Netherlands, 179–197. Web.

Richardson, William J. (1974). Heidegger: Through Phenomenology to Thought (3. udg.). Springer.

Riis, S. (2018). Unframing Martin Heidegger's Understanding of Technology: On the Essential Connection between Technology, Art, and History. Lexington Books. Postphenomenology and the Philosophy of Technology

Schultz Hansen, Søren. (2015) Digitale indfødte på job. 1. udgave. København: Gyldendal Business, Print.

Smith, Jonathan A., Paul. Flowers, and Michael. Larkin. (2009) Interpretative Phenomenological Analysis : Theory, Method and Research. London: Sage, Print.

[Tække, J.](#) (2014). [Undervisningsteknik i lyset af Heidegger og Luhmann](#). Paper præsenteret ved Dansk Filosofisk Selskabs årsmøde 2014, Ålborg, Danmark.

Ziethen, Morten. (red.) (2017). Anvendt filosofi er interaktionel filosofi: Positioner og perspektiver. (1 udg.) Aalborg Universitetsforlag. Applied Philosophy / Anvendt Filosofi Nr. 9

